

Tartu Ülikool
Usuteaduskond
Religiooniuringud

Mari Weber

**Narratiivne uurimus homoseksuaalsest sätumusest ja kristlikust
identiteedist viie intervjuu põhjal**

Magistritöö

Juhendaja

Roland Karo, *Ph.D.*, Tartu Ülikool

Tartu 2020

Sisukord

.....	3
SISSEJUHATUS.....	4
Teema valiku põhjendamine.....	4
Töö eesmärk ja uurimisküsimused.....	4
Uurimismetodoloogia.....	5
Lühiülevaade probleemi senisest uuritusest.....	6
Ülevaade töös kasutatud tähtsamatest allikatest ja uurimustest.....	7
Töö koostamisel ette tulnud raskused.....	7
Töö struktuuri tutvustus.....	7
I TEOREETILINE OSA.....	9
1. Eesti kiriklik kontekst.....	9
Sissejuhatus.....	9
1.1. Homoseksuaalsust taunivad seisukohad.....	9
1.1.1. Eesti Kirikute Nõukogu seisukohavõtt homoseksuaalsuse küsimuses.....	9
1.1.2. Teisi Eesti vaimulike ja kirikukogude seisukohavõttusid.....	11
1.2. Homoseksuaalsust aktsepteerivad seisukohad.....	13
1.2.1. Eesti Geikristlaste Kogu.....	13
1.2.2. Arvamusartikleid vaimulike sulest.....	13
1.3. Diskussiooni vajadus.....	15
Kokkuvõte.....	17
2. Laiem teoloogiline kontekst.....	18
Sissejuhatus.....	18
2.1. Seksuaalsuse jaatamine.....	18
2.2. Seksuaalvähemuste hääl kristlikus teoloogias.....	19
2.2.1. Piiblitõlgendused.....	19
2.2.2. Elavast kogemusest inspireeritud teoloogia.....	21
2.2.3. Seksuaalsus teoloogia lahutamatu osana.....	22
2.2.4. Seksuaalvähemuste eemaldumine kirikust.....	23
Kokkuvõte.....	26
II EMPIIRILINE OSA.....	27
Sissejuhatus.....	27
1. Intervjuu andmekogumisviisina.....	27
1.1. Intervjuu valimi leidmine.....	28
1.2. Ettevalmistus intervjuude teostamiseks.....	28
1.3. Intervjuude teostamine.....	29
1.4. Intervjuude struktuur.....	29
1.5. Intervjuudes osalenute andmed.....	30
2. Intervjuude temaatiline analüüs.....	32
2.1. Teksti liigendamise kategooriad.....	32
2.1.1. Kategooriad I-II.....	32

Tabel 1. I kategooria: sättumuse avastamine.....	33
Tabel 1.2. kokkuvõte I kategooriast.....	36
Tabel 2. kategooria II: kristlaseks saamine.....	36
Tabel 2.1. kokkuvõte II kategooriast.....	39
2.1.2. Kategooria III.....	39
Tabel 3. III kategooria: homoseksuaalse sättumuse ja kristliku identiteedi kooseksisteerimine.....	40
Tabel 3.1. esimene kokkuvõte kategooriast III.....	52
Tabel 3.2. teine kokkuvõte kategooriast III.....	53
3. Intervjuude tulemuste tõlgendamine.....	55
ARUTELU.....	59
Bibliograafia.....	62
Summary.....	68

SISSEJUHATUS

Teema valiku põhjendamine

Soovil kajastada kristliku identiteedi ja homoseksuaalse sättumusega inimeste isiklike lugusid, on mitmeid põhjuseid. Kõigepealt pean oluliseks rõhutada, et kõige esimeseks impulsiks antud teemat avada sai autori huvi selle vastu, kuidas vastava identiteedi ja sättumusega inimesed psühholoogiliselt oma eluga toime tulevad. EKN-i ametlikus seisukohas on nii homoseksuaalne sättumus, praktika kui ka kooselu vorm sätestatud patuna (Eesti Kirikute Nõukogu 2008). Seega kannustas mind eeskätt teadmatuses tulenev huvi, millise pitseri on eelpool toodud hinnang homoseksuaalse kristlase hingeelusse vajutanud. Sealt edasi hakkas mind huvitama ka küsimuse teoloogiline pool – nimelt, kuidas vastavat identiteeti ja sättumust kandev inimene teoloogiliselt nende kahe suundumuse kooseksisteerimise võimalikkust põhjendab. Siinkohal ei seadnud ma eesmärgiks antud küsimuses nõ teoloogilise tõe leidmist, vaid soovisin kuulata ära sihtgruppi kuuluvate inimeste isiklike lugusid ja põhjendusi ehk elavat kogemust.

Vaidlused homoseksuaalse sättumuse ja kooseluseaduse kaudu seaduslikult tunnustatud kooseluvormi aktsepteerimise ümber on ühiskondlikule debatilauale toonud mitmeid erinevaid argumente. Selle diskussiooni nii poolt- kui vastuargumendid on aga enamasti keskendunud vastuse leidmisele küsimusele: „mis on õige, mis vale?” Kuidas on aga võimalik otsustada, millist hinnangut anda, kui puudub sissevaade asjaosaliste endi elavasse kogemusse? Seega põhjendan teemavalikut ka sooviga tuua ühiskondlikule ja kiriklikule teoreetiliste argumentide debatilauale ühe ülevaate vastavat sättumust ja identiteeti omavate inimeste lugudest – elavast kogemusest.

Töö eesmärk ja uurimisküsimused

Enne töö eesmärgi sõnastamist kirjutan lahti eesmärgi kujunemist vorminud teoreetilise eelduse. Peamine teoreetiline eeldus, mille enne andmekogumist ehk intervjuude teostamist enda jaoks sõnastasin, tuleneb EKN-i ametlikust seisukohast homoseksuaalsuse kohta. Kuna tegemist on homoseksuaalsust tauniva seisukohaga, siis eeldasin, et vastava sättumusega kristlase isiklikus loos kajastub palju konflikti, pettumuse, kibestumuse, usus kahtlemise jne momente. Säärast eelarvamust toitsid mitmed vaimulike sulest ilmunud artiklid meedias, mis toetasid antud küsimuses EKN-i arvamust. Olgugi et paljudes teistes riikides on ametlikud seisukohad soosivad ning ka Eestis on viimastel aastatel kirjutatud mitmeid vastulauseid nii teoloogide kui ka progressiivsemate vaimulike poolt, on nii EKN-i kui ka EELK ametlikud seisukohad jäänud samaks. Mistõttu markeerib antud töö teoreetilist tausta siinkirjutaja eeldus, et sõnapaari „gei ja kristlane” taga võib peituda konfliktse ja psühholoogiliselt nõrdinud inimese lugu.

Käesoleva töö käiku juhib uurimiseesmärk, milleks on kajastada ja kirjeldada homoseksuaalse sättumuse ja kristliku identiteedi kooseksisteerimise näiteid vastavaid suundumusi kandvate inimeste isiklike lugude põhjal. Sellest tulenevalt määratlen töös osalenud valimit järgmiselt: end homoseksuaalsena (sh nii geid, lesbid kui ka end bi- või panseksuaalsetena määratlevad) ja kristlasena identifitseeriv inivid, kes on anonüümseks jäämise kriteeriumil nõus intervjuu vormis kõnelema oma isikliku lugu vastava sättumuse ja identiteedi kooseksisteerimisest. Uurimiseesmärgi teostamist toetasid järgmised uurimisküsimused:

1. Milline on olnud intervjueeritava isiklik lugu oma seksuaalse orientatsiooni avastamisel, selle endale ja teistele tunnistamisel?
2. Milline on olnud intervjueeritava isiklik lugu kristlaseks saamisel? Näiteks, kas kasvati üles kristlikus perekonnas või kas toimus pöördumiskogemus? Mida tähendab intervjueeritava jaoks kristlaseks olemine?
3. Sünteesi ala. Kuidas, mis kujul eksisteerivad intervjueeritava igapäevaelus koos homoseksuaalne sättumus ja kristlik identiteet? Kas vastav sättumus ja identiteet elavad omavahel rahu, konfliktis, nõ paralleelsetel vormis või on järgitud kiriku soovitusel elada tsölibaadis?

Uurimismetodoloogia

Magistritöö laiemaks uurimismetodoloogiliseks raamistikuks on narratiivne uurimus (*narrative research*). Töö sisesele olen omakorda kasutanud kombineeritud uurimismetodoloogiat. Esimeses, teoreetilises osas kasutasin kvalitatiivset sisuanalüüsi (*qualitative content analysis*). Hsieh'i ja Shannon'i sõnul sobib kvalitatiivset sisuanalüüsi kasutada siis, kui eesmärk on süstemaatilise liigendamise- ja kodeerimisprotsessi ning teemade või muustrite tuvastamise abil tõlgendada subjektiivselt tekstiandmete sisu (Hsieh; Shannon 2005: 1278). Antud töö jaoks kogutud teoreetilise materjali analüüsi peamine eesmärk on tuvastada nendes materjalides sisalduvad seisukohad homoseksuaalsuse ja kristluse küsimuses. Nende seisukohtade tuvastamise ja liigendamise protsessis kasutasin omakorda tavapäraselt sisuanalüüsi (*conventional content analysis*) (Hsieh; Shannon 2005: 1279), tuues kogutud materjalidest ja tekstiandmetest välja olulisemad antud diskursusesse panustavad seisukohad.

Töö teises, empiirilises osas olen kasutanud narratiivset uurimismeetodit. Narratiivne uurimismeetod annab võimaluse läheneda teemale läbi asjaosaliste jutustatud lugude ning nendest tuletatud narratiivide kuulamise, kaardistamise ning mõistmise. Meetod lähtub arusaamast, et

„narratiiv on nii mõtlemise vorm kui ka kultuuri võimalus väljendada oma maailmapilti” (Bruner 1996: xiv) ning et inimene on „lugusid rääkiv loom” (Laherand 2008: 159). Meetodi valiku kasuks kõneleb siinkirjutaja soov anda võimalus justnimelt asjaosalistele endile rääkida oma isiklikust kogemusest kahe meie (kristliku ja ilmaliku) kultuuriruumi jaoks seni veel vastanduva või konfliktse identiteedi omavahelisest eksisteerimisest. Narratiivne uurimus loob metodoloogilise raamistiku homoseksuaalse sättumuse ja kristliku identiteediga inimeste jutustatud lugudes avalduva kogemuse kuulamiseks, talletamiseks ning nendest kogemustest järelduste tegemiseks.

Antud magistritöö raames olen teostanud intervjuusid, mis on siinkirjutaja hinnangul parimaks andmete kui narratiivide kogumise vormiks. Intervjuu tüübina kasutasin poolstruktureeritud intervjuud (*semi-structured interview*) ning analüüsi osas narratiivset analüüsi, täpsemalt narratiivide temaatilist analüüsimeetodit. Intervjuude teostamise ja andmete analüüsi meetodist täpsemalt II osa peatükkides 1 ja 2.

Töö arutelu osas olen omavahel ühendanud teoreetilise ja empiirilise osa tulemused, võrreldes neid omavahel ja tehes järeldusi.

Lühiülevaade probleemi senisest uuritusest

Homoseksuaalsuse ja kristluse teemadel on mujal maailmas viimastel aastakümnetel kirjutatud palju. Piisab andmebaasidesse märksõnade *homosexuality and christianity* sisestamisest, et saada ligipääs loendamatu hulgale antud teemalistele teadusartiklitele. Nende hulgas leidub käsitlusi teoloogidelt ja piibliuurijatelt, aga ka antropoloogidelt, sotsiaal- ja loodusteadlastelt, psühholoogidelt jt. Erinevate teadusdistsipliinide panust inimese seksuaalsuse mõistmisel on raske ülehinnata, mistõttu on eelpool nimetatud valdkondade uurimistulemuste kaasamine kristliku teoloogia diskursusesse igati tänuväärne. Teoloogia teadusdistsipliinina on viimaste aastakümnete jooksul hakanud käsitlema teemasid, mida traditsiooniliselt kristliku õpetusega üldsegi ei seostata. Sellest annavad tunnistust erinevate suundade esile kerkimine nagu näiteks: seksuaalteoloogia, feministlik teoloogia, kehateoloogia, lesbi- ja geiteoloogia, rõve-teoloogia (*indigent theol.*), seksuaalvabastuse teoloogia ja *queer*-teoloogia (Thatcher 2014: 3-4). Nimetatud teoloogiaharude esilekerkimine näitab, et ka kristlikusse paradigmasse on kaasatud seni ühiskondlikult ja kiriklikult marginaliseeritud vähemusgruppide hääled. Kokkuvõtvalt saab öelda, et probleemi teoreetiline käsitlus on olemas ning on põhjust loota, et antud teemaliste uuringute hulk suureneb lähitulevikus veelgi.

Kahjuks on homoseksuaalset sättumust ja kristlikku identiteeti puudutavaid uuringuid, milles kajastuksid empiirilised andmed – juhtumiuuringud, osalusvaatlused jt intervjuudel või

küsitlustel põhinevad kvalitatiivsed uuringud asjaosaliste elavast kogemusest – andmebaaside otsingute põhjal vähe.

Ülevaade töös kasutatud tähtsamatest allikatest ja uurimustest

Magistritöö teoreetilise osa peatükk 1 koostamisel olen enamasti kasutanud meedia vahendusel leitud artikleid. Homoseksuaalsust taunivad arvamused pärinevad peamiselt veebiväljaannete Meie kirik, Eesti Kirik ja Eesti Kirikute Nõukogu ametliku veebilehe veergudelt. Taunivatele seisukohtadele vastanduvad arvamused olen aga leidnud veebiajakirja Kirik ja Teoloogia, aga ka Eesti Rahvusringhäälingu, Eesti Päevalehe ja Postimehe veergudelt.

Magistritöö teoreetilise osa peatükk 2 koostamise juures enim kasutust leidnud artiklite kogumik on 2014. aastal ilmunud „The Oxford Handbook of Theology, Sexuality and Gender”, toimetaja Adrian Thatcher. Tegemist on kristliku teoloogia kogumikuga, mille 44 kaasautorit käsitlevad laia amplituudiga väga erinevatest teemadest. Nende hulgas seksuaalvähemuste küsimus, Piibli tõlgendamine, sooideoloogia jpm. Teiste töös kasutatud teadusartiklite leidmiseks olen kasutanud andmebaase ATLA Religion Database, EBSCO Discovery, SAGE Research Methods ja JSTOR.

Töö koostamisel ette tulnud raskused

Magistritöö koostamisel ette tulnud peamine raskusmoment seisnes siinkirjutaja jaoks intervjueeritavate anonüümsuse tagamisel. Kõikide informantide poolt jutustatud lood olid väga eripalgelised, sisaldasid spetsiifilisi sündmusi ja aspekte, mis mängisid narratiivi seisukohalt olulist rolli, kuid mille detailse kirjeldamisega oleksin võtnud riski paljastada intervjueeritava isik. Seetõttu jätsin valikuliselt välja paljud osad intervjuudest, mis ohustasid anonüümsuse nõuet.

Töö struktuuri tutvustus

Magistritöö koosneb kahest suuremast osast. Esimene osa on teoreetiline raamistik, mille peatükk 1 vaatab homoseksuaalsuse ja kristluse omavahelist vahekorda Eesti kiriklikus kontekstis. Antud peatüki esimesesse osasse olen koondanud homoseksuaalsust taunivad arvamused eelkõige EKN-i ja EELK ametlike seisukohtade ning vaimulike sõnavõtude näol, teise aga vaimulike sulest ilmunud arvamusartiklid ja seisukohavõtted, mis ei näe homoseksuaalsuse ja kristluse vahel konflikti. Teoreetilise raamistiku peatükk 2 annab aga ülevaate laiemas teoloogilises diskursuses toimuvast, koondades erinevate teoloogide ja piibliteadlaste sulest ilmunud käsitlusi homoseksuaalsuse ja kristluse vahekorra kohta. Esimese osa eesmärk on luua kontekst, mille taustal vaadelda intervjueeritavate jutustatud elavat kogemust antud teemast. Teine suurem osa on

empiiriline osa, mille peatükk 1 annab ülevaate intervjuude teostamise etappidest ning intervjuueeritavate andmetest. Peatükis 2 kajastuvad aga intervjuude tulemused ning peatükis 3 nende analüüs. Magistritöö viimane peatükk arutleb teoreetilise ja empiirilise osa tulemuste üle.

I TEOREETILINE OSA

1. Eesti kiriklik kontekst

Sissejuhatus

Antud peatüki eesmärk on kokku võtta Eesti kirikliku konteksti peamised seisukohad homoseksuaalsuse küsimuses. Sealjuures on peatükk jaotatud kaheks: esimene osa kajastab homoseksuaalsust taunivaid ning teine osa aktsepteerivaid seisukohti. Esimesse osasse olen koondanud vaimulike sulest ilmunud arvamuskäikide ning EKN-i ja EELK ametlike seisukohavõtete aastast 2008-2020. Teine osa kajastab aga nendele seisukohtadele vastanduvaid vaimulike arvamusi.

Mõlemad osad tegelevad eeskätt Eesti vaimulike arvamuste portreerimisega – pean vajalikuks rõhutada, et siinkohal olen teadlikult teinud eristuse vaimulikkonna ja teoloogilises kontekstis toimuva vahel. Seda põhjusel, et tegevaimulike ja teoloogide (kes ei teeni ilmtingimata vaimulikena ega esinda ilmtingimata kiriku ametlikku õpetust) arutluskäigud, meetodid ja lähenemised võivad omavahel kardinaalselt erineda. Kui esimesed teenivad ideaalis kiriku õpetuse ühtsust, siis viimaste nõ mängulava on tegelikkuses äärmiselt lai, kaasates teiste teaduste seisukohti, nihutades ja küsitledes traditsiooniliste kristlike õpetuste ja dogmade valiidsust. Seda tõestab viimasel veerandsajandil esile kerkinud erinevate teoloogiliste suundade olemasolu. Kuna Eesti teoloogilises diskursuses toimuv siinkirjutaja arvamuse kohaselt vähemalt peavoolu kiriku õpetuses ei avaldu, olen teinud otsuse Eesti kirikliku konteksti suhtumist iseloomustada eeskätt vaimulike ning EKN-i ja EELK ametlike seisukohtade kaudu. Kuivõrd siduvad ja teoloogiliselt kaalutletud need on, on omaette küsimus. Kuna EKN-i ja EELK peapiiskopi sõnavõtt on ideaalis mõeldud esindama ühtset arusaama homoseksuaalsusest, millest võiks lähtuda kogu Eesti vaimulikkond, siis ei saa neist ka mööda vaadata.

1.1. Homoseksuaalsust taunivad seisukohad

1.1.1. Eesti Kirikute Nõukogu seisukohavõtt homoseksuaalsuse küsimuses

2008. aastal avaldas Eesti Kirikute Nõukogu (EKN) oma seisukoha homoseksuaalsuse küsimuses. Järgnevalt lõik nimetatud dokumendist:

„Kõige üldisemas mõttes peetakse homoseksuaalsuseks kalduvust ihaleda või sugulisse vahekorda astuda omasoolise inimesega. Kuna Piibli seisukohast tuleb pidada lubamatuks mistahes seksuaalakti väljaspool mehe ja naise vahelist abielu, ei saa kristlik kirik aktsepteerida ka homoseksuaalset suhet ega käitumist. Kõik EKN-i liikmeskirikud, tuginedes Piibli autoriteedile, peavad ühtviisi taunitavaks nii samasooliste abielu kui ka vastava partnerlussuhte seadustamist või tunnustamist kiriku poolt aktsepteeritud kooseluvormina. Kõnealust seksuaalpraktikat käsitlevad piiblitekstid kinnitavad, et homoseksuaalsus on patt selle erinevates avaldumisvormides – sugukirena, seksuaalsuhtena ja legaalse partnerlusena.” (Eesti Kirikute Nõukogu 2008).

Järgnevalt toon oma sõnadega välja kõnealloses dokumendis laiemalt ja ülaltoodud tsitaadis formuleeritud seisukohad, mille abil argumenteerib EKN homoseksuaalsusele patu staatuse omistamist:

1. Piibel on ülim autoriteedi allikas.
2. Piibli autoriteedile ja Jumala loomisõpetusele toetudes saab öelda, et Jumal on loonud kaks sugu, mis ei ole eeskätt bioloogiliselt, vaid ontoloogiliselt mõistetavad kategooriad.
3. Jumala loomingu ontoloogilised sood – mees ja naine – ei ole täiuslikud iseeneses, vaid täiuslikud üksteist täiendades.
4. Mees ja naine on võimelised üksteist täiendama vaid Jumala poolt seatud naise ja mehe omavahelise abielu liidu kaudu.
5. Üksnes abielu liidu kaudu tohib realiseeruda inimesele Jumala poolt antud loomuomane seksuaal-, intiimse kooselu- ning järglaste saamise tung.
6. Abielu liit on Jumala poolt seatud vaid mehe ja naise, mitte samasooliste vaheliseks liiduks, kuna samasooliste omavahelises liidus ei realiseeru Jumala poolt loodud ontoloogiliste sookategooriate üksteist täiustav potentsiaal.
7. Kuna inimesele loomuomast seksuaal-, intiimse kooselu- ning järglaste saamise tungi tohib realiseerida vaid abielu liidu kaudu, ei ole nimetatud tungide realiseerimine homoseksuaalse sättumusega inimestele lubatud, sest abielu liit ei ole loodud nende jaoks.
8. Seega, homoseksuaalsus selle erinevates avaldumisvormides – „sugukirena, seksuaalsuhtena ja legaalse partnerlusena” – on patt, sest Piibli autoriteedile ja kristlikule loomisõpetusele toetudes on kõik abieluvälised seksuaalsuhted ja kooseluvormid lubamatud.
9. Homoseksuaalse sättumusega inimese jaoks on vaid kaks kristlikult aktsepteeritud teed:
 - homoseksuaalsusest vabanemine
 - kristlik tsölibaat Jeesuse eeskujul

10. Piibli erinevad kirjakohtad kinnitavad üheselt, et homoseksuaalsus on patt ning neid kirjakohti ei saa ümber tõlgendada homoseksuaalsust heakskiitvas tähenduses.
11. Sealjuures ei ole aga õigustatud homoseksuaalsete inimeste avalik ahistamine või diskrimineerimine.

Kuivõrd antud argumentatsioon on kokkuvõtte EKN-i ametlikust seisukohast, mis on – teoreetiliselt – mõeldud esindama kogu Eesti kirikute vaimulikkonna üldist suhtumist, võtsin ülejäänud materjali analüüsi aluseks ülaltoodud üksteist punkti. Järgnevalt lugesin kõiki teisi seisukohavõttusid ja arvamuskirjandeid nende punktide valguses, eesmärgiga kas kinnitada või ümber lükata Eesti kirikliku konteksti ühtset arusaama antud küsimusest.

1.1.2. Teisi Eesti vaimulike ja kirikukogude seisukohavõttusid

EKN-i argumentatsiooni juhtiv narratiiv keerleb mehe ja naise omavahelise abielu liidu ülimuslikkuse ümber. Sealjuures nähakse homoseksuaalse kooselu või abielu legitimeerimises ohtu heteroseksuaalsele abielule. Näiteks tuuakse Balti luterlike piiskoppide 2009. aasta pöördumises välja, et samasooliste paaride kiriklik laulatamine ja sellise kooselu võrdsustamine abieluga ning tsölibaadis mitteelavate homoseksuaalide ordineerimine vaimulike ametitesse lõhuvad kristlaste osadust. Rõhutatakse, et sellised otsused ohustavad luterlikku osaduskonda ja oikumeenilist koostööd ning kinnitatakse, et abielu on vaid mehe ja naise vaheline liit. Dokumendi on allkirjastanud seitse Balti riikide piiskoppi, kelle hulgas ka Eesti tollane peapiiskop Andres Pöder ja Läti tollane peapiiskop Janis Vanags. (Balti luterlike..., 2009).

Sama väidetakse ka EELK kirikukogu 2009. aasta avalduses: „EELK Kirikukogu avaldab, et samasooliste isikute kooselu õnnistamine või koguni laulatamine ei ole kooskõlas Pühakirja ja kristliku usuga” (Suhtumisest homoseksuaalsesse..., 2009).

2018. aasta 24. aprillil avaldas EELK kirikukogu toetust Eesti Vabariigi põhiseaduse täiendamisele sättega, mis sõnastaks abielu ainult ühe mehe ja ühe naise vahelise liiduna. Dokumendis tuuakse välja, et seoses ühiskonnas levivate suundumustega kiita heaks samasooliste kooselu on traditsiooniline perekond rünnaku all. Sama dokument avaldatakse uuesti 23. septembril 2020, mil Eesti Vabariigi põhiseaduse täiendamine abielu mõiste defineerimise küsimuses on taaskord aktuaalne. (EELK Kirikukogu otsus..., 2018, 2020).

Antud debatis võtab aktiivselt sõna ka peapiiskop Urmas Viilma, kes ütleb selgesõnaliselt, et abielu peab jääma vaid mehe ja naise vaheliseks liiduks ning et homoseksuaalse sättemusega inimeste kooseluvormil ei saa olla kristlikku aktsepteeritavust (Kiisler 2020). Sealjuures peab

peapiiskop oluliseks oma sõnavõttudes rõhutada, et kristluse peasõnum seisneb siiski armastuse kuulutuses ning õige kristlane peab ligimesearmastust näitama kõigi – ka seksuaalvähemuste – suhtes (Viilma 2020).

Meie Kiriku 2017. aasta 1. novembri numbris ilmunud avalduse „Kaksteist teesi patust, armust, abielust ja perekonnast”, on allkirjastanud 70 Eesti vaimulikku. Antud seisukohas rõhutatakse, et: „Inimese jumalanäolisuse juurde kuulub ka soolisus: Jumal lõi inimese meheks ja naiseks. Teineteist täiendades ning vastastikusel ja uut elu esiletoovas armastuses teostub nii inimlik kutsumus kui ka jumalasarnasus.” (5.tees: „Mees ja naine”). „[...] Mehe ja naise suhe, nii abieluline teineteise toetamine kui ihulik üheks saamine, on Jumalik tahe [...]” (6.tees: „Abielu”). „[...] Kõik mehe ja naise abielust väljapoole jäävad seksuaalsuhted on Jumala anni ja Tema tahte moonutamine ehk patt: eksimus nii Jumala kui inimese enda tõelise olemuse ja jumaliku kutsumuse vastu. Pühakiri ütleb, et miski sellest ei päri Jumala riiki (1Kr 6:9-10). See puudutab nii meeste ja naiste vahelisi abieluväliseid seksuaalsuhteid kui ka homoseksuaalset praktikat.,, (10.tees: „Jumala tahte moonutamine”). (Kaksteist teesi..., 2017).

EELK vaimulik Arne Hiob rõhutab, et kiriku homoseksuaalsuse vastast seisukohta on väärtalt tõlgendatud vaenuna homoseksuaalide vastu. Tema sõnul ei ole tegemist vaenu õhutamise, vaid mehe ja naise vahelise abielumõiste kaitsmisega. Hiob kõneleb homoseksuaalsusest kui pahest, tuues välja, et: „Nõue pidada homosuhet võrdseks abieluga võrdub nõudega, et õnnistataks teisigi pahesid – võimuiha, ahnust, kadedust, ihnsust jne. Vaimuliku argumentatsioonis on olulisel kohal ka patu mõiste, mida ta seostab rangelt kristliku diskursusega, välistades mõiste seostamist tänapäeva teaduse seisukohtadega, mis väidavad, et homoseksuaalsus on kaasasündinud, mitte õpitud: „Tänapäeva teadlaste hinnangud homoseksuaalsuse kohta, mis ei käsitle selle seoseid patuga, ei saa olla kristlusele (ja juutlusele) absoluutseks mõõdupuuks, sest teaduslikult ei saa väita üldse patu olemasolu.” (Hiob 2014).

EELK vaimulik Juha Väliaho väidab aga, et: „Kogu bioloogia toetab loomisteoloogiat: inimene on kas mees või naine. Inimeses on keskmiselt 37,2 triljonit rakku ja igaüks nendest rakkudest on kõrvalmärgistusega tõend, et oled mees (XY kromosoomid) või naine (XX kromosoomid), kuigi vererakkudest ainult valgelibled on kõrvalmärgistatud. Sellele kõrvalmärgistusele vastavalt areneb kogu keha meheks või naiseks. Kõik muu (homo- ja transseksuaalsus, sugupooletus, pedofiilsus jne) on kõrvalekaldumine Jumala loomistööst, mitte Jumala loomistöö rikkus, nagu väidavad liberaalteoloogid.” Sealjuures rõhutab Väliaho, et homoseksuaalse sättemuse pärast ei tohiks inimesi põlata ning kiriku ukсед peavad avatud olema kõigile. Küll aga tuleb üritada homoseksuaale suunata Jumala tahte kohasele eluviisile. (Väliaho 2018).

Nii Hiob kui ka Väliaho kinnitavad mõlemad Piibli absoluutset autoriteeti, rõhutades, et homoseksuaalsusest kõnelevaid kirjakohti Pühakirjas ei ole võimalik homoseksuaalsust tolereerival kujul tõlgendada.

1.2. Homoseksuaalsust aktsepteerivad seisukohad

Antud alapeatüki eesmärk on koondada mõningaid vaimulike arvamusi, sõnavõtte, aga ka liikumisi Eesti kiriklikus-kristlikus kontekstis, mis ei näe konflikti homoseksuaalse sättumuse ja kristliku õpetuse vahel. Käesolev lühikokkuvõte ei apelleeri kindlasti kogu teisitimõtlejate arvamusspektri portreeterimisele. Siinkohal piirdub kokkuvõte vaid nende häälte kajastamisega, mis meedia vahendusel enam esile on kerkinud. Alapeatüki eesmärk on eelkõige demonstreerida, et EKN-i ametlikule seisukohale on vaimulike seas esile kerkinud ka vastandumist.

1.2.1. Eesti Geikristlaste Kogu

Üks eredamaid näiteid EKN-i seisukohale vastandumisest on Eesti Geikristlaste Kogu (GK) loomine 2010. aastal. Üks kogu asutajaliikmeid – Heino Nurk – tagandati samal aastal vaimulikuametist „kõlblusvastase teo ja usulise väärdõpetuse levitamise eest” (Heino Nurk tagandati..., 2010). GK veebilehelt saab lugeda järgmist iseloomustust: „Geikristlaste Kogu on homoseksuaalseid kristlasi liitev kiriklikult ja poliitiliselt sõltumatu mittetulunduslik ühendus. Meie eesmärk on seksuaalvähemustele võrdse kohtlemise taotlemine ja võrdsete võimaluste tagamine ühiskonnas ning usulistes ühendustes. Tahame toetada usulist ja isiksuslikku kasvamist ning vaimset ja kehalist tervenemist, arendades osaduselu ja pakkudes usaldusväärset teavet ristiusu ning seksuaalse orientatsiooni küsimustes.” (Geikristlaste Kogu veebileht).

GK liikmelisus on üsna väike, koosnedes kümnekonnast aktiivsest liikmest. Mitte-aktiivseid liikmeid, sõpru, ühenduse tegemiste jälgijaid ja toetajaid olevat aga palju. Koos üritatakse käia vähemalt kord kuus, korraldatakse vestlus- ja teeõhtuid erinevate esinejatega, kirjastatakse ja vahendatakse sotsiaalmeedias informatsiooni. On organiseeritud ka suuremaid konverentse. Ollakse aktiivses ühenduses vastavate rahvusvaheliste organisatsioonidega mujal maailmas. (Weber 2019).

1.2.2. Arvamusartikleid vaimulike sulest

2011. aastal ilmunud Postimehe arvamusartiklis kirjeldab teoloog ja EELK vaimulik Jaan Lahe, kuidas on võimalik kristliku loomisõpetuse taustal – mille kohaselt nähakse vaid meest ja naist seksuaalpartneritena – mõtestada lahti homoseksuaalsuse küsimust. Ta toob välja, et teoloogid on seletuseks pakkunud: „Sugupooled on küll Jumala (või looduse) loomine, kuid piibliaegses

maailmas ei teatud, et inimese bioloogiline sugu (ingl *sex*) ja sotsio-psühholoogiline sugu (ingl *gender*) ei pruugi alati kattuda. Seksuaalsus (sh homoseksuaalsus) on ju nähtus, mille teadusliku uurimisega on hakatud tegelema suhteliselt hilja (see on seotud närvisüsteemi- ja aju-uuringutega).” Samuti rõhutab Lahe, et tänapäeva liberaalne protestantlik teoloogia on seisukohal, et kõiki Piiblis leiduvaid arusaamu ei ole võimalik pidada igavesti kehtivateks jumalikeks tõdedeks. Seda põhjusel, et paljud nendest seisukohtadest on seletatavad vaid piibliaegset ühiskonnakorraldust ja kultuurikonteksti silmas pidades. (Lahe 2010). Jaan Lahe seisukohad panevad seega küsimuse alla EKN-i seisukohavõttus sätestatud eksklusiivselt mehe ja naise vahelise seksuaalsuse lubatavuse, Piibli absoluutse autoriteedi ning vastavate kirjakohtade üheselt võetava homoseksuaalsust tauniva iseloomu.

Ajakirjas Kirik ja Teoloogia ilmunud EELK diakoni Imbi Arro arvamuskirjeldus küsib retooriliselt, kuidas on kiriku arvates võimalik teostada homoseksuaalsusest vabanemist? Autor võrdleb seda püüdlust sunniga teha vasakukäelisest paremakäeline. Samuti toob ta välja, et kiriku soovitatud teine alternatiiv – tsölibaat – on reaalsuses võimekohane vaid vähestele ning sundabieli vastassugupoolega võib lõppkokkuvõttes hävitada nii inimese enda, kui tema lähedased. Arro toob välja kiriku, religiooni ja teaduse omavahelise dialoogi vajaduse, pidades sellega silmas, et kiriku seisukohad vajaksid tänapäeva teaduse seisukohtade valguses ülevaatamist: „Paljud kirikud üle maailma on arvestanud teaduse ja psühholoogia avastuste ning inimkogemusega, teinud sellest oma järeldused ning muutnud käitumist. Paljud kirikud peavad dialoogi inimese seksuaalsuse ja selle eripärade teemal. Paljud kirikud, kahjuks ka EELK, keelduvad isegi dialoogist.” (Arro 2018).

2017. aastal pälvis nii ilmaliku kui ka kirikliku maailma tähelepanu ETV arutelusaade „Suud Puhtaks” osa, kus võttis kooseluseaduse toetuseks sõna EELK Risti koguduse vaimulik Annika Laats. Oma sõnavõttus tõi Laats välja, et tema jaoks on ristiusu kuulutuse peamine sõnum seotud armastuse ja halastusega. Samuti rõhutas ta, et „mitte ükski heteroseksuaalne katkine pere ei parane seeläbi, kui võetakse samasoolistelt paaridelt õigus olla inimväärselt teiste seas tunnustatud”. (Kirikuõpetaja Laats avaldas..., 2017).

Risti koguduse õpetaja sõnavõtule reageeris koheselt EELK peapiiskop Urmas Viilma, kes rõhutas, et Eesti luterliku kiriku seisukohad ei ole antud küsimuses muutunud ning Annika Laats ei esindanud oma arvamusega EELK ametlikku seisukohta (Urmas Viilma taunis..., 2017). Nimetatud „Suud Puhtaks” saatele järgnes sama saate nõ jätkusaade, mille raames olid stuudiosse kutsutud Rakvere Kolmainu kirikuõpetaja Tauno Toompuu ja Tartu Pauluse koguduse õpetaja Kristjan Luhamets. Tauno Toompuu kommenteeris homoseksuaalsuse teemat Annika Laatsiga nõustuvalt, tuues välja, et kristluse põhisõnum on armastuse sõnum ning „armastuse alasse kuulub

ka samasooliste temaatika”. Sealjuures rõhutas ta ka, et samasoolistele kooseluseaduse sõlmimise võimaldamine ei ohusta mehe ja naise vahelise abielu mõistet, kuna tegemist on erinevate institutsioonidega. Kristjan Luhamets esindas oma kommentaarides EKN-i ja EELK seniseid kindlaid seisukohti. („Suud puhtaks” jätk..., 2017).

1.3. Diskussiooni vajadus

Pärast 2017. aastal eetris olnud arvamussaadet avaldati lootust, et Eesti kirikute, eelkõige aga Eesti luteri kiriku siseselt saab alguse laiem antud teemaline teoloogiline diskussioon. Käesoleva magistritöö koostamise ajaks ei ole aga siinkirjutaja andmetel kirikusiseselt laiemat – kõiki osapooli kaasavat – teoloogilist diskussiooni algatatud. Aastal 2020 on EKN ja EELK endiselt samal, 2008. aastal avaldatud EKN-i seisukohavõttu kinnitavaal seisukohal, mis välistab kiriklikul tasemel homoseksuaalsuse tolereerimise „selle erinevates avaldumisvormides – sugukirena, seksuaalsuhtena ja legaalse partnerlusena” (Eesti Kirikute Nõukogu 2008).

Küll aga saab öelda, et ühiskonnas laiemalt on antud teemaline debatt siiski hoogustumas. Siinkohal mängib oma kriitilist rolli valitsuskoalitsiooni kuuluvate konservatiivsete erakondade rõhuasetus traditsiooniliste pereväärtuste eest seismisel ning kooseluseadusele – mis annaks võimaluse ka samasoolistel paaridel oma kooselu seadustada – vastandumine. Siinkohal on konservatiivsed erakonnad oma poliitilisse agendasse kaasanud nõ kristliku õpetuse trumbi, mida esindab eelkõige EELK ja praegune peapiiskop Urmas Viilma. Tegemist ei ole aga teoloogiliselt pädeva debatiga, vaid eelkõige poliitilise võimuvõitlusega, milles kajastuvad ebaproportsionaalselt tugevalt vaid EKN-i ja EELK seisukohad. Säärane olukord on aga avanud ukse laiemale ühiskondlikule diskussioonile, mis omakorda annab lootust ka teoloogiliselt sidusa kirikusisese debati võimalikkusele lähitulevikus. Seda näitavad üha enam esile kerkivad arvamused teoloogidelt, liberaalsematelt vaimulikelt jt kristlastelt (näiteks: Kampus 2020; Nõmmik 2020; Pöder 2020).

Veebiajakirja Kirik ja Teoloogia 2014. aasta 19. septembri numbris avaldatakse Saksamaa Ühinenud Evangeelse Luterliku Kiriku (VELKD) kirikuvalitsuse liikme Mareille Lasogga sulest ilmunud arutlus pealkirjaga: „Orienteerumistähised eetiliste-teoloogilise otsuse kujundamiseks, lähtudes näitena erimeelsustest, kuidas hinnata kristlikust vaatepunktist homoseksuaalsust”. Artikkel on mõeldud olema orientiiriks antud teemalistele teoloogilistele aruteludele, võttes aluseks eesmärgi säilitada kristliku (kiriku) osaduse ühtsust. Tema arutluskäik peegeldab küll eeskätt Saksamaa luteri kiriku kogemust, olles aga sealjuures väärtuslikuks näiteks sellest, millistel teoloogilistel alustel võiksid kirikud oma otsuseid homoseksuaalsuse küsimuses teha. Siinkohal tsiteerin kahte lõiku antud artiklist, mille sisuline üleskutse kristlusele ja kirikule on siinkirjutaja arvates märgiline: „Pühakirja sõna äratav usku, kõnetades inimesi ja pöördudes nende poole nende

tänapäevases elutegelikkuses. Pühakirja mõistmine avaneb nõnda piibliteksti ja inimese olude „põimumises“, s.t seeläbi, et usupärimust meenutatakse tänapäevase elukogemuse kontekstis ning elukogemust mõeldakse läbi usu materjalina. Millised tagajärjed on sellel teoloogia ja kiriku suhte jaoks inimese tänapäevaste oludega ning nende sotsiaalkultuurilise reaalsusega? [...] Kiriku kaudu toimuva Jumala Sõna kuulutamise ülesandeks on avada kristlikku tegelikkusemõistmist nõnda, et see tõlgendaks tänaste inimeste elureaalsust ja pakuks neile selles orientiiri. See eeldab, et teoloogia ja kirik näevad vaeva mitmetahulise ühiskondliku elutegelikkuse diferentseeritud analüüsi ja ka selle tänapäevase teadmiste seisu tajumise nimel ning avavad evangeeliumi kehtivustaatlust mõisteliselt ja meetoodiliselt arusaadavalt ehk viisil, mis on haakumisvõimeline avalike debattidega teaduses ja ühiskonnas.” (Lasogga 2014).

Samasooliste armastuse ja ka kooselu kristliku aktsepteeritavuseni on jõudnud paljud Luterlikku Maailmaliitu kuuluvad kirikud nii Põhja-Ameerikas kui ka Lääne- ja Põhja-Euroopas. Kuidas sääraste otsusteni nendes riikides jõutud on, on kahtlemata huvitav ja kajastamist vääri protsess, mida käesolev magistr töö detailsemalt siinkohal ei teosta. Tegemist on aga teemaga, mille uurimist ja kajastamist tasub eraldi akadeemilise uurimistööna kindlasti ette võtta.

Kokkuvõte

Kokkuvõtvalt saab öelda, et kõik antud peatükki koondatud homoseksuaalsust taunivad seisukohavõtud on oma sõnumi argumentatsioonis ühtsed. Homoseksuaalsusele patu staatuse omistamist põhjendatakse Jumala poolt seatud ainult mehe ja naise omavahelise abielu liidu pühalikkusega, mis loomisõpetuse kohaselt ei kehti omasoolistele paaridele. Inimesele loomuomast seksuaal-, intiimse kooselu- ja järglaste saamise tungi tohib rahuldada vaid abielusiseselt ning kuna samasoolisi paare ei laulatata, puudub neil õigus nimetatud tunge realiseerida. Järelikult on homoseksuaalne seksuaalpraktika ja intiimne kooselu patt. Säärane õpetus tugineb Piibli autoriteedile ning vastavasisulisi piiblikohti ei ole võimalik homoseksuaalsust tolereerival või soosival kujul ümber tõlgendada, rõhutavad kõik homoseksuaalsust taunivad seisukohavõtud.

EKN-i ja EELK ametlikele seisukohtadele kõlanud vastulausetes tuuakse aga välja, et Piiblit tuleb lugeda tollaegse kultuurikonteksti valguses, mil puudusid tänapäeva teadusele toetuvad arusaamad inimese seksuaalsusest. Nendes seisukohtades pannakse küsitavuse alla Piibli sõnasõnaline autoriteet ning rõhutatakse, et kristluse põhisõnumi kese on armastuse kuulutus, mis hõlmab ka samasoolistele paaride omavahelise armastuse tunnustamist. Sealjuures ei õõnesta ükski ülaltoodud arvamus otseselt jumaliku loomisõpetuse kohaselt paika pandud mehe ja naise abielu liidu kontseptsiooni. Tuuakse välja, et mehe ja naise vahelist abielu liitu ei ohusta samasoolistele vahel sõlmitud kooseluseadus, kuna tegemist on erinevate institutsioonidega. Eesti kiriklikus kontekstis ei ole veel esile kerkinud samasoolistele kiriklikult laulatamise lubatavuse diskussiooni.

2. Laiem teoloogiline kontekst

Sissejuhatus

Teoloogia teadusdistsipliinina on otseselt seotud kiriku õpetuse kujunemisega. Milliste teoloogiliste suundumustega aga kirikud reaalses elus kaasa lähevad, sõltub kõik konkreetsete kirikute kirikukogude otsustest. Kirikud on omakorda seotud asukoha riigi (ilmaliku) ühiskondliku konteksti ja üldsuse suhtumisega. Fakt, et Eesti nii ühiskondlik kui ka kiriklik kontekst on LGBT kogukonna suhtes pigem taunivalt meelestatud, ei ole meie riigi ajalugu arvesse võttes mingi ime. Riikides, kus on nii ühiskondlik kui kiriklik suhtumine aktsepteeriv ja positiivne, on säärase konteksti kujunemisele eelnenud pikem periood sisulist debatti. Eestis algas aga tagasihoidlik ja häbelik diskussioon alles taasiseseisvumisele järgnenud aastakümnetel, mis ei ole võrreldavgi nende riikide debati staažiga, kes ei olnud Nõukogude Liidu okupatsiooni all. EKN-i seisukoht on Eesti olukorda silmas pidades seega mõistetav. Küll aga ei tähenda see seda, et antud seisukoht peaks jääma kivisse raiutuks. Paljude teiste riikide luteri kirikute kogemused näitavad tendentsi võtta omaks nii laiemast ühiskonnast peegelduvad arengud inklusiivsema ja tolerantsema suhtumise osas seksuaalvähemustesse, kui ka liberaalsemates teoloogia koolkondades saavutatud arusaamad samasooliste armastuse ja kooselu kristlikust aktsepteeritavusest. Järgneva peatüki eesmärk on anda ülevaade laiemas teoloogilises diskursuses toimuvast, olemata sealjuures piiratud kindla riikliku kontekstiga.

Homoseksuaalsust ja kristlust käsitlevaid teadusartikleid on viimaste aastakümnete jooksul ilmunud väga palju. Nendes artiklites kajastuvad teoloogilised arutelud demonstreerivad kuivõrd erineval moel on võimalik tõlgendada Piibli antud teemalisi kirjakohti ning kristlikku eetikat üldiselt. See omakorda näitab, et kristlus on dünaamiline ning konkreetsete riikide konkreetsete kirikud võivad esindada vaid ühte seisukohta, mis ei kajasta ilmtingimata laiemalt kristlikus teoloogias toimuvat.

2.1. Seksuaalsuse jaatamine

Elizabeth Stuart toob välja, et seksuaalsust käsitlevad teoloogiad kujutavad endast üdini modernset fenomeni, kuna seksuaalsuse kontseptsioon iseeneses on kaasaegne nähtus. Autor ütleb, et premodernsel ajastul keskendusid teoloogilised ja filosoofilised arutelud seksuaalsuse teemadel vaid seksuaalsetele aktidele ehk praktikale ning küsimusele, kas need aktid on patused või mitte. Puudus arusaam sellest, et inimese seksuaalne käitumine andis aimu ka tema seksuaalsest sättumusest ning seeläbi ka kogu olemusest. (Stuart 2014: 18). Kui varasemalt (kuni 19. saj lõpuni, 20. saj alguseni) kõneleti sodoomia praktiseerimisest fookusega aktidel endil, siis nüüd saab rääkida – Foucault'i

sõnastust kasutades – eraldiseisvast nõ liigist, homoseksuaalist, fookusega isikul ja tema olemusel. Ka terminid ise – homo- ja heteroseksuaal – on kasutusele võetud alles 19. sajandil¹. (Loughlin 2014: 611-612).

EKN-i seisukohas sätestatud arusaam mehe ja naise omavahelise abielu eksklusiivsusest ja vaid abielu sisesest seksuaalsuse lubatavusest on õpetuslikult identne teoloogilise mõtlemissuunaga, mida Stuart nimetab *via positiva*'ks. Antud diskursuses jaatatakse inimese seksuaalsust ning tunnistatakse selle olemuslikku positsiooni inimese identiteedi ja enesetunnetuse juures. Kuid seksuaalsus kui jumaliku anni väljendumine saab toimuda vaid mehe-naise omavahelises suhtes, milles realiseerub inimese jumalanäolisus (*Imago Dei*). Säärase teoloogilise mõttesuuna esindajaks oli ka 20.sajandi oluline protestantlik teoloog Karl Barth. (Stuart 2014: 20-21).

Ka katoliikliku traditsiooni siseselt on 20. sajandil toimunud arutelu seksuaalsuse käsitlemise küsimuses. Paavst Johannes Paulus II asetas seksuaalsuse teoloogilise antropoloogia keskmesse. Ta kõneles keha abielulisest tähendusest – mees ja naine jõuavad sakramentaalselt abielu kaudu oma jumaliku olemuseni. Sealjuures peab aga seksuaalsus olema avatud ka järglaste saamisele. (*ibid.*, 21). Nii protestantlik kui katoliiklik traditsioon on siinkohal üksmeelel selles, et saab rääkida seksuaalsusest kui inimese olemuslikust osast ning et seksuaalsuse kaudu on meil inimestena võimalik realiseerida oma jumalikku potentsiaali.

Seksuaalsuse jaatamist ning selle kaasamist teoloogilistesse aruteludesse saab iseenesest pidada arengumarkeriks. Küll aga on eelpool toodud käsitlus oma olemuselt eksklusiivne, jaatades vaid heteroseksuaalset abielulisest seksuaalsust.

2.2. Seksuaalvähemuste hääled kristlikus teoloogias

2.2.1. Piiblitõlgendused

Piibel on keskse tähtsusega kõikides kristlikes traditsioonides. Küll aga erineb traditsiooniti Pühakirja tõlgendamisviis, millest tulenevad ka paljud õpetuslikud erinevused. Modernse aja piibliteadlased ja eksegeedid on aga üldisel seisukohal, et Piiblit tuleb lugeda, võttes arvesse teksti kirjutamise ühiskondlik-kultuurilist konteksti, mis erineb paljuski tänapäevasest.

Teoloogid Urmas Nõmmik ja Jaan Lahe toovad oma artiklis „Homoseksuaalsus Piiblis” välja eksegeetilise lähenemise vajalikkuse Pühakirjas esinevate kirjakohtade mõistmisele, mida seostatakse hinnanguga homoseksuaalsusele. Neid kirjakohti on kokku seitse: 1Ms 19; Km 19; 3Ms

¹19. saj lõpus ja 20. sajandi alguses paigutati homoseksuaalsus aga siiski veel patoloogia mõiste alla. 1952. aastal oli homoseksuaalsus Ameerika Psühhiaatrite Assotsiatsiooni (APA) järgi klassifitseeritud kui psühhopaatiline isiksuse häire. Alles 20. sajandi teises pooles kustutatakse nähtus APA patoloogiate nimekirjast ning tunnistatakse homoseksuaalsust kui inimseksuaalsuse vähemuslikku, kuid sellegipoolest loomulikku avaldumisvormi. (Loughlin 2014: 617).

18:22, 20:13; Rm 1:26–27; 2Kr 6:9–10; 1Tm 1:8–10 (Lahe; Nõmmik 2011: 5). Nõmmik ja Lahe toonitavad, et nimetatud piiblikohti ei ole võimalik kasutada homoseksuaalsuse üheselt mõistetavaks hukkamõistmiseks. Eksegeetiline lähenemine, mis analüüsib tekste nende algkeeles ning arvestab toleaege ajaloolis-sotsiokultuurilise kontekstiga, toob välja, et esiteks räägivad kõnealolevad kirjakohtad alati vaid seksuaalaktidest, sest sättumus kui selline oli piibliaegadel tundmatu kontseptsioon. Neid akte keelavaid kirjakohti saab vastavalt kontekstile seostada vanas Lähis-Idas eksisteerinud seksuaalabudega, mis on aga olnud seotud pereõiguse ja pere meesliiniga, võõraste kohtlemisega, mehe viljakusega, kultusprostituutsiooniga ja Iisraeli kui püha rahva puhtusega. Seetõttu on nende kirjakohtade asetamine universaalsete – igal ajal ja kohas kehtivate – Jumala seaduste staatusesse, millega õigustada ainult mehe ja naise vahelise kooselu ja seksuaalsuse lubatavust, eksegeetiliselt põhjendamatu. Autorid toonitavad: „Piibli autoriteediga tuleb ümber käia tarmukalt, sest sellega on kiriku ajaloos põhjendatud teatavasti nt orjapidamist, patriarhaalset peremudelit, antisemitismi, rassismi, füüsilist vägivalda laste kasvatamise vahendina”. (*ibid.*, 17-21).

Heebrea Piiblit ehk Vana Testamenti on võetud aluseks nõ traditsioonilise judeo-kristliku abielu ja seksuaalsuhete kirjeldamisel ning sellest tuletatud traditsioonilist reproduktiivset peremudelit on peetud kogu ühiskonna nurgakiviks. Et järglasi andev heteroseksuaalne abielu liit oli oluliseks institutsiooniks vana Iisraeli ühiskonnas, ei pane kahtluse alla ükski piibliteadlane. Küll aga tuleb arvesse võtta, et vana Iisraeli ühiskond oli rangelt patriarhaalne ning abielu sõlmimine kujutas endast pigem majanduslikku tehingut pruutpaari isade, vendade või onude vahel. Naisi „võeti”, „vahetati”, nendega „kaubeldi” ning mehed võisid „omada” korruga mitut naist. Samuti saab välja tuua, et heebrea keeles nimetatakse erinevates kirjakohtades abielu osapooli erinevalt. Näiteks räägitakse enamasti vaid „mehest ja „naisest”, tihtilugu aga ka „isandast ja alluvast või orjast”. Hilisemates tõlgetes on aga need terminid asendatud valikuliselt mõistetega „abikaasad” (ingl vastavalt kas *husband* või *wife*), et hiljem rõhutada abielu liidu kontseptsiooni tähtsust. (Stone 2014: 173-178).

Tänapäevane kristlik vaid ühe mehe ja ühe naise monogaamne abieluideaal erineb suuresti Vana Testamendi tekstide kirja panemise aegsest elatud reaalsusest, mistõttu on abielu mõiste muutumatu pühalikkuse argumenteerimine pelgalt Piibli autoriteedile tuginedes problemaatiline, nagu demonstreerib moodne piibliteadus. Veel enam, kui vaadata Vana Testamenti tervikuna, siis selgub, et tekstid esindavad üleüldiselt vägagi mitmepalgelist lähenemist sugude (ingl nii *sex* kui ka *gender*), seksuaal- ja lähisuhete dünaamikale ka toleaege ühiskonnas, mis ei anna alust ühtse piibelliku arusaama kujunemisele abielust ja seksuaalsusest (*ibid.*, 173). Sama saab väita ka „ühtse” piibelliku arusaama kohta homoseksuaalsusest.

Theodore Jennings toob välja, et piibliteadustes kuni moodsa ajani valitsenud homfoobne hermeneutika ning äärmuslik keskendumine üksikutele samasooliste armastust ja vahekorda keelavatele lugudele, on varjutanud ära fakti, et tegelikult on Piiblis ka väga palju kirjakohti, mida saab lugeda samasooliste armastust ülistavas valguses (Jennings 2014: 206). Autor märgib, et Piibel lausa kubiseb homoerootilistest narratiividest, mida homfoobne hermeneutika on seni ignoreerinud – näiteks Naomi ja Ruthi romantiline armastuslugu, Taaveti ja Joonatani armastus, Jeesuse armastatud jünger, Jahve kultusrituaalid, mis sisaldavad meeste omavahelisi seksuaalakte jpt (*ibid.*, 210-219). Lisaks, mitte kusagil Uues Testamendis ei kajastu, et Jeesusel endal oleks olnud midagi negatiivset homoseksuaalsuse kohta öelda (*ibid.*, 209).

2.2.2. Elavast kogemusest inspireeritud teoloogia

Lisa Isherwood iseloomustab seksuaalteoloogiat kui distsipliini, mis põhineb meeste ja naiste kui seksuaalsete identiteetidega olevuste elatud kogemusel. Tegemist on teoloogiaga, mis võtab neid kogemusi osana Jumala ilmutuse mitmekülgsusest. Seksuaalteoloogias on esindatud uskumus, et Jeesuses ilmunud Jumal armastab oma loomingut kogu selle rikkuses ja terviklikkuses ning et säärane Jumal ei mõista hukka armastust, ükskõik millises vormis ta ka ei manifesteeruks. (Isherwood 2014: 624).

Reaalelulise kogemuse, mis tihtilugu ei ühti traditsioonilise kristliku õpetusega, toomine teoloogiasse iseloomustab kogu seksuaalvähemuste küsimuse ümber koondunud teoloogiliste suundade sõnumit. Isherwood (2014) kirjeldab, kuidas 70ndatel esile kerkinud lesbiteoloogia ammutas inspiratsiooni mitte ainult homoseksuaalsete, vaid ka heteroseksuaalsete naiste kogemustest, kes nii piibliaegadel kui ka tänapäeval on pidanud elama patriarhaalse ühiskonna dikteerimise järgi. Nii feministlik kui ka lesbiteoloogia tekkisid vajadusest kajastada sajandeid vaikima sunnitud ning meeste dikteeritud korrale (ja teoloogiale) allunud nii hetero- kui ka lesbinaiste hääli ühes tegeliku reaalelulise kogemusega. Need elava kogemuse hääled väljendavad inimliku ja jumaliku armastuse kogemise täisväärtuslikku võimalikkust, mis ei ole piiratud heteronormatiivsete armastuse ja seksuaalsuse definitsioonidega. Ka lesbi- ja geikogemus on tema sõnul osa *Imago Dei*'st.

Oma kogemuse jagamist ning selle kaasamist teoloogilistesse aruteludesse soovivad ka end biseksuaalsetena identifitseerivad inimesed. Biseksuaalne teoloogia omaette distsipliinina ei ole aga seni veel täielikult kanda kinnitanud, kuna biseksuaalne identiteet näib olevat tõrjutud nii heteronormatiivse peavoolu kristliku teoloogia kui ka gei- ja lesbiteoloogia poolt. (Robinson 2014: 649). Biseksuaalsust nähakse mõlemalt poolt kui otsustamatust ning sellega seostatakse piiramatut

seksuaalset läbikäimist mõlema sugupoolega ehk hüperseksuaalsust, mis aga tegelikkuses tõe ei vasta (*ibid.*, 646). Biseksuaalsest identiteedist ja selle seostest religiooniga kristliku usu näitel on kirjutanud bakalaureusetöö Tartu Ülikooli usuteaduskonnas Iris Savik (Savik 2019).

2.2.3. Seksuaalsus teoloogia lahutamatu osana

Elizabeth Stuart oma teoses „Sex in Heaven: The Queering of Theological Discourse on Sexuality” mängib ideega eshatoloogilisest reaalsusest, milles on tühistatud maised konventsionaalsed abielusidemed ning armastusel ja seksuaalsusel ei ole piire. Ta toob välja, et hauataguse elu iseloomust ei ole kellelgi terviklikku arusaama, mis annab võimaluse erinevatele kristlaste kogukondadele ja seksuaalsuste esindajatele kasutada seda vaakumit unistamiseks ja arutlemaks mänguliselt ja ohutult hauataguse elu seksuaalsuse üle. (viidatud artiklis Shore-Goss 2004: 53).

Robert E. Shore-Goss haarab Stuart'i mõttesabast kinni, tuues näite Mk 12.18-27, Mt. 22.23-33 ja Lk. 20.27-40, kus Jeesus vastab saduseride küsimusele – kelle abikaasa saab hauataguses elus olema naine, kes on maises elus seitse korda abielus olnud? – , et surnuist ülestõusnutena ei ole nad kellegagi abielus, vaid elavad nagu inglid taevas. Traditsiooniliselt on selles vastuses nähtud kinnitust hauatagusele puhtusele tsölibaadis. Shore-Goss aga mängib mõttega, et Jeesus mitte ainult ei tühistanud oma vastusega patriarhaalselt naisi siduva abielu ning järglaste andmise kohustuse teispooluses, vaid avas sellega ka võimaluse eshatoloogilisele piirideta armastuse ja seksuaalsuse kogemisele. Piibli nõ *queer*-lugemise vaimus on Shore-Goss'i sõnul võimalik näha fraasis „elavad kui inglid taevas” inglid kui seksuaalseid olevusi. (Shore-Goss 2004: 54-55).

Nii Stuart'i kui ka Shore-Goss'i eesmärk on demonstreerida traditsioonilisest kristlikust paradigmat väljapoole mõtlemise võimalikkust. Sealjuures rõhutab Shore-Goss oma essees, et tema eesmärk ei ole mitte maha teha (nii samasooliste kui heteroseksuaalsete) monogaamseid suhteid, vaid avada teoloogilise arutelu ruum ka polüamoorsete suhete väärtustamisele. Ta toob välja, et varakristlikes monastilistes ringkondades oli üsna tavaline, et munkade vahel esines mitmeid intiimseid ja erootilisi suhteid. Sealjuures ei stigmatiseeritud neid, vaid nendes kogetud erootilises intiimsuses nähti ühte viisi, kuidas väljaspool monogaamse heteroseksuaalse abielu nõuet Jumalaga spirituaalselt ühilduda. (*ibid.*, 56-57). Selles kogemuses väljendatakse piirideta polüamoorse armastuse ja homoerootilise intiimsuse meediumi loodud võimalust vaimseks kasvamiseks ja Jumalani jõudmiseks. Olgugi et ka paljude liberaalsete teoloogide ja kristlaste jaoks lähivad säärased lähenemised oma liberaalsuses liiga kaugemale, on nende lähenemiste ja kogemuste olemasolu siiski oluline ja märgiline.

Kui eelneva põhjal saab järeldada, et seksuaalsetel identiteetidel on teoloogias oma koht, siis esineb ka sellele vastupidiseid arvamusi. Rosaria Butterfield väidab, et ei ole võimalik olla liidus Jeesusega, kui inimene on endale konstrueerinud ükskõik mis teistsuguse identiteedi, seal hulgas seksuaalse. Tema sõnul on kristliku identiteedi nõuded niivõrd totaalsed, mis nõuavad enda mitteseostamist ükskõik mis teise konkureeriva identiteediga. Kuna modernsed seksuaalsuse kategooriad on piiblivälised nii lingvistiliselt kui ka kontseptuaalselt, siis endale seksuaalse identiteedi külge riputamine on vastuolus Piibli sõnumi ja kristliku kutsumusega. (Butterfield 2018).

Christopher Yuan rõhutab, et piibellik lähenemine annab nii lingvistiliselt kui ka antropoloogiliselt vaid ühe võimaliku kontseptuaalse raamistiku, milles käsitleda homoseksuaalsust – selleks on patt (Yuan 2018). Säärased seksuaalse identiteedi kriitikud on oma argumentid rajanud veendumusele, et Piibli poolt pakutavad kategooriad inimkogemuse igakülgeks määratlemiseks on piisavad ja ainuõiged. Et seksuaalse identiteedi kategooriatest saab rääkida alles modernse teaduse raames, siis ei saa homoseksuaalsel identiteedil – ja veel vähem geikristlusel – olla kohta Jumala Sõnale ja Piibli autoriteedile põhinevas kristlikus õpetuses.

Vastupidiselt Butterfield'ile, Juan'ile ja teistele ülaltoodud seisukoha eest seisvatele evangeelsetele teoloogidele, kaitseb Gregory Coles seksuaalsete identiteetide loomise vajalikkust. Ta toob välja, et seksuaalse identiteedi nimetamise keelamisega ei kao homoseksuaalsetel inimestel nende loomuomased tungid. Enda seksuaalsuse teadlik tunnistamine ning enda seeläbi identifitseerimine annab aga kristlasele võimaluse selle reaalsuse valguses targalt elada. Coles'i jaoks tähendab see kinnipidamist traditsioonilisest kristlikust õpetusest ning tema valik – evangeelse homoseksuaalse mehena – on oma seksuaalse identiteedi valguses tsölibaat. (Coles 2019: 212-214). Coles toetab oma argumentatsioonis seksuaalvähemuste õigust enesemääratlusele, tunnistades homoseksuaalsust kui loomuomast, mittevalikulist inimseksuaalsuse väljendumist. Sealjuures jääb ta aga truuks evangeelse kristluse õpetusele homoseksuaalsete inimeste olematust valikuvõimalusest oma orientatsiooni praktiseerimisel.

2.2.4. Seksuaalvähemuste eemaldumine kirikust

Yolanda Dreyer asetab praktilise teoloogia õlgadele väljakutse tegeleda postsekulaarse ajastu vajadustega. Ta kõneleb kaasava praktilise teoloogia teostamisest, mille kese ei asetse enam eksklusiivselt vaimulikkonna pädevuses, vaid kuhu on kaasatud ka ilmikkond ühes seni kiriklikult marginaliseeritud vähemustega. Üks postsekulaarse ühiskonna väljakutseid on tema sõnul kirikusisese homofobiaga tegelemine, mis oma olemuselt on destrukttiivne ning ei sobi kokku uue maailma vajadustega, kus institutsionaalse kristluse positsioon on niigi habras. (Dreyer 2013: 192-

194).

Justnimelt marginaliseerituse tõttu saab rääkida lõhest institutsionaalse kiriku (ja seni ka praktilise teoloogia) ning postsekulaarse vaimsuse vahel, kuna eksisteerib seltskond, kes küll „armastab Jeesust, aga mitte kirikut”. Säärase nimega raamat – „They Like Jesus, but Not The Church” – toob välja rida põhjuseid, miks paljud vaimsed otsijad oma pilke enam kiriku poole ei pööra. Nende põhjuste hulgas olgu siinkohal nimetatud vaid mõned: kirik esindab poliitilise agendaga organiseeritud religiooni; kirikut juhivad enamasti eksklusiivselt mehed; kirik on homofobne; kirik võib tõlgendada Piiblit sõnasõnaliselt; kirik on hinnanguline. (Kimball 2007: 73-209).

Seksuaalvähemuste seas levinud tendentsi eemalduda ja negatiivselt suhtuda organiseeritud institutsionaalsesse religiooni demonstreerivad mitmed uuringud. Sealjuures väljendatakse siiski vajadust isikliku spirituaalse suhte olemasolule kõrgema võimuga. (Gunn; Pantalone; Puckett; Wolff; Woodward 2018: 145). Huvitavaid uuringuid on tehtud ka religioosete seksuaalvähemuste jumalapildist. Mitte-üllataval kombel väljendavad homoseksuaalsust taunivatesse kogudustesse kuuluvad seksuaalvähemuste esindajad arusaama vihasemast Jumalast kui homoseksuaalsust aktsepteerivatesse kogudustesse kuuluvad geid, lesbid või biseksuaalsed inimesed (Colpitts; Yarhouse 2019: 296).

Olukorras, kus tendentsid näitavad üha tugevamat vastandumist kirikule ja isikliku vaimsuse tõusutrende, on Dreyer'i sõnul just praktilisel teoloogial võimalus ja kohustus muutuda marginaliseeritute suhtes kaasavamaks, sest religioon ei ole mõeldud eksisteerima vaakumis – religioon ja kultuur on omavahel põimunud ning sealjuures võiks religioon pigem mängida konstruktiivset rolli. Charles Taylor kirjeldab postsekulaarset teoloogiat muuhulgas järgmiselt: see ei taha olla hegemoonne; see dekonstrueerib võimu; see ei taha olla apollogeetiline või kaitsta igavesi tõdesid ja dogmasid; see ei taasta ortodoksiat. (Dreyer 2013: 195-196).

Uurimused näitavad, et homoseksuaalsust taunivatesse kirikutesse ja kogudustesse kuuluvad seksuaalvähemuste esindajad kogevad sealjuures ise sisemist homonegatiivsust, häbi, psühholoogilist stressi ning madalat enesehinnangut, mis mõjub vaimsele tervisele laastavalt. Säärased uurimistulemused iseloomustavad mõne uurimuse kohaselt eriti neid inimesi, kelle kasvatus on olnud kristlik ning kes on oma nooruses olnud tugevasti kirikliku kogukonnaga seotud. Nendel puhkudel igatsetakse taga nooruspõlves kogetud kuuluvustunnet religioosesse kogukonda, kuhu seoses oma teistsuguse orientatsiooni avastamisega enam täisväärtuslikult ei kuuluta. (Heermann; Rutter; Wiggins 2007: 713).

Schuck ja Liddle toovad välja, et kristliku identiteedi ja gei-, lesbi- või biseksuaalse identiteedi omavaheline sobitamine on keeruline teekond, millel on omad vaimset tervist mõjutavad

tagajärjed. Uuringute kohaselt saadab tihtilugu säärast teekonda depressioon, süütunne, häbi, suitsiidsed mõtted ning enesepõlgus. Tihtilugu leitakse end olukorrast, kus tuleb teha valik vaid ühe identiteedi kasuks. (Schuck; Liddle 2001). Brianna Vespone argumenteerib LGBT kogukonna tugigruppide loomise vajalikkuse kasuks kristlike õppeasutuste juures Ameerikas. Nende tugigruppide eesmärk on autori sõnul seksuaalvähemuste esindajate spirituaalse ja seksuaalse identiteedi omavahelise sobitamise hõlbustamine ja seda saatva vaimse stressi maandamine. (Vespone 2016: 215).

Eelpool kirjeldatud silmas pidades on Heermann'i, Rutter'i ja Wiggins'i sõnul kriitiline, et pastoraalnõustajad õpivad, kuidas aidata ja toetada seksuaalvähemustesse kuuluvate kristlaste eneseotsinguid kahe identiteedi omavahelisel lepitamisel. Siinkohal peetakse silmas pastoraalnõustamist, mis ei käsitle homoseksuaalsust kui pattu. (Heermann; Rutter; Wiggins 2007: 719). Ruud Ganzevoort räägib nõ rahva teoloogiast (*public theology*), milles mängib kriitilist rolli marginaliseeritud inimgruppide lugude pastoraalne kuulamine. Säärasel teoloogial peab Ganzevoort'i sõnul olema avatud silm maailma probleemide suhtes ning ta peab olema võimeline suhestuma ühiskondlike debattidega, sealjuures oma tõde peale surumata. (Ganzevoort 2006: 10). Michelle Kirby (2019), homoseksuaalne kliiniline pastoraalnõustaja, kirjutab oma kogemusest seksuaalvähemustesse kuuluvate tudengite ettevalmistamisel. Ta kirjeldab esmalt enda isiklikku teekonda oma seksuaalsuse ja kristliku kutsumuse vahel rahu leidmisel. Seejärel annab soovitusi nii teistele pastoraalnõustajatele LGBT kogukonda kuuluvate klientidega tegelemisel kui ka pastoraalnõustajaks pürgivate gei, lesbi või biseksuaalsete tudengite toetamisel.

Kokkuvõte

Eelnevasse peatükki koondatud materjal annab mõningase ülevaate laiemas teoloogilises diskursuses toimuvast. Järgnevalt kokkuvõtte siinkajastatud vaatenurkadest, ideedest, lähenemistest.

Üks kõige olulisemaid küsimusi, mida homoseksuaalsust puudutavas debatis – aga kindlasti ka laiemalt – tõstatada, on Piibli tõlgenduse küsimus. Moodne piibliteadus ja eksegeetika tõestavad, et Pühakirjas esinevad üksikud homoseksuaalset praktikat keelavad kirjakoht ei anna alust üheselt võetava kristliku dogma kujunemisele homoseksuaalse sättumuse, kooselu ja armastuse taunimisel. Siia lisandub veel ka nõ homofoobse hermeneutika varjus elanud fakt, et ülejäänud Piiblist võib leida mitmeid omasooliste armastust ülistavaid ja homoerootilise varjundiga lugusid. Avarama hermeneutilise lähenemise valguses saab ka väita, et Piibililugudes kajastuvad väga mitmekesised lähi-, seksuaal- ja abielusuhted (sh mitme naise pidamine, prostituutide tarbimine, sundabielud), mis ei anna alust ühtse piibelliku arusaama kujunemisele eksklusiivselt ühe mehe ja ühe naise vahelise abielu ideaalist.

20. sajandi teises pooles tekkinud kirev teoloogiliste suundade spekter ning viimastel aastakümnetel ilmunud seksuaalvähemuste küsimust puudutavate teadusartiklite suur arv näitab, et kristliku teoloogia jaoks on tegemist olulise teemaga. Peatükis 2 käsitletu põhjal saab väita, et kristlik teoloogia jaatab seksuaalsust kui inimese identiteedi olemuslikku komponenti, pidades seda Jumala loomingu anniks. Liberaalne protestantlik teoloogia kaasab sellesse arusaama ka vähemuste seksuaalsuse, nähes ka gei-, lesbi- ja biseksuaalsete inimeste armastuse ja seksuaalsuse kogemuses jumalanäolisuse avaldumist. Seksuaalvähemuste häält kaasav teoloogia rõhutab nende inimeste elava kogemusega arvestamise vajalikkust, rõhutades, et kristlik õpetus ei saa elada vaakumis – tal peab olema puutepunkte tegeliku reaalsusega enda ümber. Traditsiooniliselt homoseksuaalsust tauniv kristlik õpetus, mis defineerib ka üldist kiriklikku konteksti, on tekitanud olukorra, kus uuringute kohaselt näitavad tendentsid seksuaalvähemuste eemaldumist institutsionaalsest religioonist ja kirikust. Samuti saab uuringute põhjal väita, et paljude religioosete seksuaalvähemuste vaimne tervis kannatab märkimisväärselt kahe identiteedi – vaimse ja seksuaalse – omavahelise sobitamise protsessi juures. Mistõttu rõhutatakse homoseksuaalsust aktsepteerivates kristlikes ringkondades seksuaalvähemuste lugude – elava kogemuse – pastoraalse kuulamise olulisust.

II EMPIIRILINE OSA

Sissejuhatus

Tegemist on teemaga, mille üle on isiklikku kogemust omamata lihtne sõna võtta nagu võime näha põgusaimastki pilgust meediale. Käesolev osa annab aga sõna asjaosalistele endile. Narratiivse uuringuna on järgneva eesmärgiks olnud kuulata ja jäädvustada lugusid. Kuna tegemist on tundliku teemaga, millest kõneleda soovimist ja ka julgust ei saa võtta asjaosalistelt iseenesestmõistetavana, avaldan kõigepealt sügavat austust ja tänu viiele informandile, kes oma lood mulle usaldasid.

Käesoleva osa peatükis 1 annan ülevaate intervjuude teostamise metodoloogiast, ettevalmistustest, valimi leidmisest, intervjuude teostamisest ning informantide andmetest. Peatükkides 2 ja 3 toon välja intervjuude tulemused, kasutades narratiivide temaatilist analüüsi. Kõige viimasena arutlen võrdlevalt teoreetilise ja empiirilise osade tulemuste üle.

1. Intervjuu andmekogumisviisina

Gillham'i järgi tasub valida andmete kogumiseks intervjuu, kui uuritavate inimeste arv on väike, kui tegemist on õrna ja tundliku teemaga ning kesksel kohal on tähenduste sügav mõistmine. Samuti kui enamik küsimusi on avatud, eeldades intervjuueeritavatelt pikki ja põhjalikke vastuseid. (Gillham 2004: 11). Antud magistritöö teema delikaatsust ja eesmärki silmas pidades hindasin parimaks andmekogumisviisi valikuks intervjuud. Intervjuu tüübina kasutasin poolstruktureeritud intervjuud (*semi-structured interview*) – visandasin endale kolm olulisemat teemadeplokki, millest intervjuu jooksul kõneleda, jättes sealjuures küsimused avatuks, paindlikuks ning informandi isikliku jutujärje dünaamikat järgivaks.

Asjaosaliste intervjuueerimine tundlikel teemadel on vastutusrikas ülesanne intervjuueerijale, kirjutab Margareth Hydén. Ta rõhutab muuhulgas, et uurija peab siinkohal olema tähelepanelik, et intervjuueerija-intervjuueeritava vahekord ei tunduks viimase jaoks hierarhiline – informant ei tohi tunda, et tema positsioon ja lugu peegeldaksid justkui kultuuriliselt marginaliseeritud, seega alama ning intervjuueerija positsioon kui ülema rolli. Samuti peab olema hoolas, et teema käsitlemine ja eriti hilisem kajastamine ei tooks informantidele mingitki kahju. (Hydén 2013: 7-9).

1.1. Intervjuu valimi leidmine

Lähtudes antud töö analüüsiüksuse määratlusest – end homoseksuaalsena (sh gei, lesbi, biseksuaalne vm) ja kristlasena identifitseeriv individ – pöördusin kontaktide leidmiseks Eesti Geikristlaste Kogu (GK) poole. 2019. aasta sügisel olin GK *Facebook*’i üldisele sõnumiboksile juba samasuguse üleskutse kirjutanud. Tol korral oli tarvis teostada ühel juhtumil põhinev juhtumiuuring. Mulle vastas nõusolekuga üks GK liige, kellega teostasintervjuu 2019. aasta novembris, kasutades samu uurimisküsimusi, mis antud töös (Weber 2019)². 2020. aasta märtsis kirjutasin GK veebilehelt leitud kontaktidele. Mulle vastas üks liige, kes kutsus osalema ühingu avatud teeõhtul. 2020. aasta märtsis toimunud üritusel tutvustasin kõigile osavõtjatele oma töö eesmärgi ning palusin mulle oma kontaktandmed jätta nendel inimestel, kes end vastavalt identifitseerivad ja on nõus töös osalema. Tollelt teeõhtult kogusin kaheksa kontakti, kellest hiljem vastasid mulle kolm. Neljanda intervjuueeritavaga võtsin isiklikult ühendust ühe GK teeõhtult saadud kontakti soovitusel. Ning antud töös kasutatud viienda intervjuu näol oli tegemist juba eelpool mainitud 2019. aasta sügisel teostatud intervjuuga.

1.2. Ettevalmistus intervjuude teostamiseks

Intervjuude teostamise ettevalmistuseks visandasin endale kolmest üldisest teemaplokist koosneva kavandi:

1. Milline on olnud intervjuueeritava isiklik lugu oma seksuaalse orientatsiooni avastamisel, selle endale ja teistele tunnistamisel?
2. Milline on olnud intervjuueeritava isiklik lugu kristlaseks saamisel? Näiteks, kas kasvati üles kristlikus perekonnas või kas toimus pöördumiskogemus? Mida tähendab intervjuueeritava jaoks kristlaseks olemine?
3. Sünteesi ala. Kuidas, mis kujul eksisteerivad intervjuueeritava igapäevaelus koos homoseksuaalne sättumus ja kristlik identiteet? Kas vastav sättumus ja identiteet elavad omavahel rahu, konfliktis, nõ paralleelset vormis või on järgitud kiriku soovitusel elada tsölibaadis?

² Nimetatud juhtumianalüüsis esineb intervjuueeritav oma päris nimega, mistõttu olen antud magistr töö jaoks viidatud pealkirjast eemaldanud isiku nime. Nimetatud juhtumianalüüsi on võimalik lugeda ainult intervjuueeritava nõusolekul, mille saamiseks tuleb pöörduda siinkirjutaja poole.

Intervjuude ettevalmistusprotsessi juures pean oluliseks välja tuua veel vaid üht aspekti. Nimelt minu kui uurija eeldust, et vastavat sättumust ja identiteeti kandvate inimeste isiklikes lugudes kajastub palju emotsionaalset härmi ja nõrdimust. Olin eelnevalt tutvunud põhjalikult EKN-i, EELK ja teiste kirikutegelaste vastavasisuliste seisukohtade ja sõnavõttudega. Üritades end samastada sihtgruppi kuuluvate inimestega, hindasin nende sõnavõttude sisu solvavaks ning eeldasin vastavat reaktsiooni ka informantidelt. Kirjeldatud eelduse jätsin aga intervjuude teostamise protsessis enda teada ning lähtusin põhimõttest anda intervjuueeritavatele ette vaid kolm eelpool toodud avatud küsimustega põhiteemat, millest kõneleda.

1.3. Intervjuude teostamine

Kõik intervjuud on teostatud ajavahemikus november 2019 – juuli 2020. Iga intervjuueeritavaga leppisime kas meili või *Facebook*'i teel individuaalselt kokku kohtumisaega ja -aja. Kõik isikud olid enne intervjuu toimumist kursis minu töö teema ja eesmärgiga. Enne kohtumist ma informantidele täpsustavaid küsimusi ei saanud. Siinkohal oli erandiks üks uuringus osalenu, kes ei olnud viibinud mainitud GK teeõhtul, kus kirjeldasin kõikidele osavõtjatele oma töö teemat ja eesmärki. Nimetatud isikuga võtsin isiklikult hiljem *Facebook*'i teel ühendust, kirjeldades oma töö teemat kirjalikult. Informandi palvel saatsin talle enne intervjuu toimumist eelpool väljatoodud kolm teemadeplokki ühes täpsustavate küsimustega.

Esimene intervjuu toimus 2019. aasta novembris Tartu ühes kohvikus. Järgmine leidis aset 2020. aasta mais Tallinna ühes kohvikus, mille raames vestlesin intervjuueeritavate endi soovil korraga kahe isikuga. Kolmas intervjuu toimus sama aasta juunikuus intervjuueeritava töökohas kinniste uste taga ning neljas 2020. aasta juulis internetis *Zoom*'i vahendusel. Intervjuude toimumispaikade osas pakkusin välja, et kohtuda võiks pargis või kohvikus. Konkreetse koha ja aja lasin alati valida informantidel endil.

Intervjuude tulemustes kajastavaid andmeid olen mõnevõrra täiendanud meili või *Facebook*'i teel saadetud täpsustavate küsimuste kaudu.

1.4. Intervjuude struktuur

Intervjuude teostamisel järgisin laias laastus Gillham'i visandatud nelja faasi struktuuri (Gillham 2004: 37-43): Sissejuhatavas faasis (1) toimus esmane omavaheline viisakuste vahetamine, kohviku miljöö puhul meelepärase laua valimine jookide tellimine. Olles end sisse seadnud, tutvustasin intervjuueeritavatele uuesti nii iseennast kui ka oma töö teemat ja eesmärki. Küsisin, kas eelistatakse „sinatamist” või „teietamist” – kõik eelistasid esimest varianti. Pärisin nõusolekut vestluse

lindistamiseks ning kinnitasin, et isikud jäävad anonüümseteks. Sealjuures selgitasin, et enne töö ülikoolile esitamist saadan ta ülelugemiseks ka asjaosalistele. Intervjuu alustamise faasis (2) andsin kindlalt märku intervjuu algamisest, rõhutades, et mul on ettevalmistatud mõned küsimused, aga kogu vestlus saab üldiselt aset leidma vabas vormis. Intervjuu põhiosa (3) alustasin esimese küsimuse esitamisega. Siinkohal palusin vabas vormis rääkida oma seksuaalse orientatsiooni avastamise lugu (esimene teemaplokk – vt alapeatükk 1.2.). Teise teemaploki (vt alapeatükk 1.2.) juurde liikusin siis, kui tajusin esimese ammendatust ja mõttelist pausi informandi jutustatud loos. Siinkohal palusin rääkida kristlaseks saamise lugu ning selgitada, mida tähendab inimese jaoks kristlaseks olemine. Tavaliselt toimus intervjuueeritavate narratiivis loomulik üleminek kolmanda uurimisküsimuse teemasse (kolmas teemaplokk – vt alapeatükk 1.2.). Minul kui intervjuueerijal ei tulnud enamasti paluda, et kirjeldataks, mis vahekorras eksisteerivad omavahel homoseksuaalne sättumus ja kristlik identiteet – selleni jõudis jutujärg tavaliselt loomulikul teel ise. Kõikide teemaplokkide juures jutustati pikalt ja sisuliselt. Enamasti puudus vajadus vestluse omapoolseks suunamiseks, kuid aegajalt esitasin siiski ka täpsustavaid küsimusi. Intervjuu lõpetamise faasis (4) üritasin alati teha väikest mõttelist kokkuvõtet äsjakuuldust – tõin näiteks välja, et oli tegemist väga huvitava looga, ning et intervjuueeritava kirjeldatud kogemus kujutab minu magistr töö jaoks väärtuslikku materjali. Täna isiklike ja sisuliste lugude jagamise eest ning lubasin olla ühenduses, kui peaks tekkima vajadus lisaküsimuste esitamiseks. Vestluste kestvuseks kujunes keskmiselt tund aega.

Intervjuude teostamisel kasutasin seega aktiivse kuulamise taktikat (*ibid.*, 28). Üritasin üldiselt hoida pulssi oma kolmel teemadeplokil. Tihti juhtus aga ka seda, et vestlus võttis suuna, mis andis võimaluse esitada varasemalt mitteplaneeritud ja spontaanseid küsimusi. Iga intervjuu kujunes erinevaks, järgides informandi isikliku jutujärje dünaamikat.

1.5. Intervjuudes osalenute andmed

Käesolevas alapeatükis kirjeldan uuringus osalenud intervjuueeritavate andmeid. Siinkohal väljatoodu saab olema minimaalne, et tagada isikute ananüümsus. Järgnevalt annan iga informandi: 1) umbkaudse vanuse; 2) rahvuse, elukohariigi (kas Eesti või välismaa – isiku mittetuvastamise huvides konkreetset riiki ei märgi); 3) haridustaseme; intervjuueeritava enda poolt antud 4) seksuaalse sättumuse täpsustuse ning 5) konfessionaalse kuuluvuse. Sealjuures on kõikide indiviidide isikud tähistatud kodeeritud: vastavalt naine1 (N1) või mees1 (M1) jne.

Mees1 (M1), intervjuu toimumisaeg ja -koht Tartu, november 2019; 1) 60ndates; 2) eestlane; 3) kõrgharidus; 4) homoseksuaalne; 5) luterlane.

Naine (N1), Tallinn, mai 2020; 1) 60ndates; 2) eestlane; 3) kõrgharidus; 4) panseksuaalne³; 5) luterlane.

Naine (N2), Tallinn, mai 2020; 1) 60ndates; 2) eestlane; 3) kõrgharidus; 4) biseksuaalne; 5) luterlane.

Mees (N2), Tallinn, juuni 2020; 1) 40ndates; 2) eestlane; 3) kõrgharidus; 4) homoseksuaalne; 5) luterlane.

Naine (N3), Zoom, juuli 2020; 1) 40ndates; 2) eestlane; 3) kõrgharidus; 4) homoseksuaalne; 5) luterlane.

Ülaltoodud isikuandmetest nähtub, et kõik intervjueeritavad on kõrgharidusega. Siinkohal rõhutan, et valimi otsimisel ei olnud eesmärk omaette leida kõrgharitud inimesi. Intervjueeritud viis inimest olid ainukesed, kes minu esitatud üleskutsesele vastasid, seega ei toimunud teatud andmeid eelistavat selekteerimisprotsessi. Intervjueeritavatest kolm olid naised ja kaks meest, kolm 60ndates eluaastates (N1, N2, M1) ning kaks 40ndates (M2, N3). Üks isik on end kirjeldanud biseksuaalsena (N2), üks panseksuaalsena (N1) ning kolm homoseksuaalsetena (M1, M2, N3). Kõik intervjueeritavad on eestlased ja konfessionaalselt kuuluvuselt luterlased.

³ Panseksuaalsus on mõiste, millega kirjeldatakse säärast inimese seksuaalset sättumust, kes võib tunda romantilisi, intiimseid ja seksuaalseid tundeid inimeste vastu, olenemata nende bioloogilisest või sotsiaalsest soost (<https://www.lgbt.ee/seksuaalsus> 10.11.2020).

2. Intervjuude temaatiline analüüs

Bauer'i ja Jovchelovitch'i (2000) järgi näeb nimetatud meetod ette kvalitatiivset teksti taandamise protseduuri. Kõige esimese sammuna transkribeerisin kõik intervjuud täies mahus. Seejärel lugesin nad hoolikalt mitu korda läbi, tuletamaks esmased teksti liigendamise kategooriad. Esmaste kategooriate siseselt lõin omakorda uued kategooriad, mille abil sain teha üldistavaid kokkuvõtteid. Teemaatilise analüüsi viimases etapis tõlgendasin üldistavate kokkuvõtete põhjal intervjuude tulemusi, võttes iga isiku loo kokku eraldiseisva narratiivina. Järgnevalt annan detailse ülevaate igast eelpool kirjeldatud etapist.

2.1. Teksti liigendamise kategooriad

Esmasteks kategooriateks olen määranud intervjuude teostamisel kasutatud kolm uurimisküsimuste teemadeplokki:

I Sättumuse avastamine

II Kristlaseks saamine

III Homoseksuaalse sättumuse ja kristliku identiteedi kooseksisteerimine

Nimetatud kolme kategooria alla olen koondanud kõik olulisemad väljavõtted intervjuudest, jättes valikuliselt välja vaid mõned tekstiosad, mis otseselt väljatoodud kolme teemaga ei haaku või sisaldavad intervjuueeritava isikut paljastada võivaid seiku. Eristatud tekstiosad olen parafraseerinud, kasutades ka tsitaate. Kõigepealt toon intervjuu kaupa välja vastused kategooriatele I (tabel 1) ja II (tabel 2). Vastused kategooriale III kajastuvad aga tabelis 3. Igast kategooriast olen teinud üldistavad kokkuvõtted, mille tulemused on toodud tabelites 1.2.; 2.1 ning 3.1.; 3.2. Informandi isikut tähistav kood on tabelite sinisel ribal, üleval vasakus nurgas.

Siinkohal toon ka välja, et informantide jutustatud lood on erineva pikkusega. Kui mõne isiku vastustes kajastub detailne sündmustekäigu kirjeldus, siis teine on otsustanud jääda pigem nipsisõnalisemaks ja üldisemaks. Omalt poolt ei suunanud mina intervjuueeritavaid detailsemale sündmustekäigu kirjeldamisele, vaid lasin igal ühel rääkida täpselt nii palju või vähe, kui sooviti.

2.1.1. Kategooriad I-II

Kahe esimese kategooria juures eristasin narratiivsed ja mitte-narratiivsed osad. Narratiivsete osade alla olen koondanud need tekstid, milles räägitakse sündmuste faktilisest ja kronoloogilisest toimumisest. Mitte-narratiivsetes osades jutustatakse aga, kuidas sündmusi kogeti, mis tundeid need tekitasid, mis väärtused ja arvamused sündmustega seostuvad.

Tabel 1. I kategooria: sättumuse avastamine

N1		I Sättumuse avastamine
NARRATIIVNE		<p>* N1 ütleb, et oma praeguse partneriga olid nad töösajus kohtunud küll varem, kuid romantiline suhe tekkis umbes 12 aastat tagasi, kui naine oli 50ndate keskel. Tol hetkel oli intervjueeritav juba lahutatud oma eelmisest abikaasast. * Suhe sai alguse pärast umbes poolt aastat oma tunnete varjamist. Sisemine rahu omasoolisesse armumise osas tuli alles umbes aasta aega pärast juba suhtes oldud aega. * Intervjueeritav toob välja, et peagi pärast suhte algust, rääkis ta sellest omal initsiatiivil enda täiskasvanud lastele, kes võtsid uudise vastu küll üllatusega, kuid aktsepteerivalt.</p>
MITTE-NARRATIIVNE		<p>* N1 kirjeldab, et tegelikult ta ei ütlekski, et tal on homoseksuaalne sättumus. Intervjueeritava sõnadega: „Lihtsalt juhtus üks inimene mulle ette, kelle suhtes mul tekkis see sättumus, kes juhtus olema naine, kellesse ma armusin, keda ma hakkasin armastama, hoolimata sellest, et ta on naine, mitte selle pärast, et ta on naine.” N1 rõhutab, et kunagi varem ei ole ta ühegi teise naise vastu midagi sellist tundnud ning et see juhtus temaga täiesti ootamatult – „rabas mind täielikult”. * Informant kirjeldab, et esialgu hüüdis ta Jumala poole appi, paludes, et see tunne temalt ära võetaks, kuna tema hinnangu kohaselt ei saanud olla tegemist normaalse nähtusega. Ta arvas, et jätab tunded vaid enda teada, lootes, et need lähevad mingil hetkel üle. * Vaikselt saabuva sisemise rahu valguses hakkas ta aga pigem Jumalat tänama, et talle on selline imeline võimalus antud. Ta lisab, et varasemas abielus ei ole tal sellist vastastikkust ja õnnelikku suhet veel olnud. N1 iseloomustab sisemise rahu saabumise protsessi kui vabastavat kogemust.</p>
N2		
NARRATIIVNE		<p>* N2 jutustab, et oli olnud pikaajalises abielus, elas konventsionaalset perekonnainimese elu. * Armumine omasoolisesse inimesesse toimus üle kümne aasta tagasi.</p>
MITTE-NARRATIIVNE		<p>* N2 ütleb, et alguses oli see ehmatav, sellegipoolest ei kogenud intervjueeritav süütunnet ega kõhklusid. Ta kirjeldab, et koos uue partneriga hakati uurima homoseksuaalsust käsitlevaid artikleid ning sellega seoses kadus seni valitsenud halvustav arusaam omasooliste suhetest. * N2 ütleb, et oma orientatsiooni avastamine võib olla võrreldav iseendas uue ande avastamisega. Ta toob näiteks elupõlise põllumehe, kes ühel hetkel avastab, et temas peitub tegelikult kunstnik. See inimene jätab senise elu maha ja hakkab nüüdsest vaid oma kunstniku annet realiseerima. Ta on õnnelik, sest on leidnud iseennast.</p>

	<p>Läbi uue suhte, mis tal tekkis omasoolise inimesega, on N2 avastanud oma eripära ja see on olnud osa tema eneseleidmisest. * Naine arutleb, et inimesed elavad tihtilugu traditsioonilistes konventsionaalsetes piirides, mida keskkond neile justkui ette dikteerib, saamata isegi aru, et midagi on nende elus puudu. Naine argumenteerib, et säärane suhtumine hoidis ilmselt ka teda pikaajalises traditsioonilises abielus. * Intervjueeritav kirjeldab, et arusaamine oma senielatud elu destruktiivsusest tuli temani siis, kui ta armus oma praegusesse omasoolisesse elukaaslasesse. N2 ütleb, et „oli peaaegu minestamas”, kirjeldades sellega teda vallanud armumise tunnet. Ta lisab ka, et „kui siis ühel päeval avastad hoopis selle suuna endas ja näed, et sa ei ole see, kelleks oled ennast kogu aeg pidanud, siis see ehmatab ka.”</p>
N3	
NARRATIIVNE	<p>* N3 toob välja, et teadis justkui kogu aeg – oma varajasest lapsepõlvest saadik – , et talle meeldivad naised.</p>
MITTE-NARRATIIVNE	<p>* N3 ütleb, et kuna sai oma homoseksuaalsest sättumusest aru juba väikese tüdrukuna, siis käis see teadmine temaga loomulikult teel kogu aeg kaasas. Ta ütleb, et tegemist ei olnud mingit kriisi või elumuutvat olukorda tekitava avastusega. Pigem tuli tema jaoks üllatusena, et enamus teisi inimesi olid teistsugused – heteroseksuaalsed. Intervjueeritav toob välja, et üks põhjus, miks tema jaoks tuli üllatusena, et teised inimesed ei olnud nagu tema, oli see, et tema seksuaalne identiteet arenes nõukogude aegse vaikuse tõttu isolatsioonis. * Samuti arutleb ta, et oli ilmselt ka seksuaalselt hiline areneja. Siinkohal toob ta välja, et seksuaalne orientatsioon ei ole tema jaoks ilmtingimata seotud seksiga.</p>
M1	
NARRATIIVNE	<p>* M1 räägib, et oma teistsugusest orientatsioonist sai ta aru umbes keskkooli ajal, mil tekkisid esimesed suhted. Algul varjas mees oma sättumust. Veel 30-aastaselt oli ta kihlatud, kavatsedes abielluda naisega. Nõ kapist välja tuli M1 oma sõnul järkjärgult ja vaevaliselt – kõigepealt pere, sõbrad ja seejärel avalikkus.</p>
	<p>* M1-e jaoks on homoseksuaalse orientatsiooni avastamine olnud järkjärguline, lausa eluaegne protsess. Ta kirjeldab, et „[...] ükskõik kui palju sa seda juba aru ei saa, aga neid aspekte, mida see sinu elus mõjutab või mida sinu jaoks tähendab, neid avastada jätkub eluaeg, ütleme sellises heteronormatiivses ühiskonnas.” Mees räägib, et sõbrad ei teadnud alguses midagi, sest ta varjas ja häbenes seda, arvates, et see läheb üle. * M1 toob välja, et</p>

MITTE-NARRATIIVNE	<p>ajal, kui tema oma seksuaalse orientatsiooni avastas, oli sügav nõukogude aeg ning tollal oli igasugune seksuaalharidus puudulik või olematu. Ei kirjutatud ega räägitud nendest teemadest või kui siis ainult negatiivset, mida ei saanud tõsiselt võtta. Intervjueeritav arutleb, et osaliselt kirjeldatud konteksti tõttu arvaski ta, et see ei sega tavalist perekonnaelu elamist – veel 30-aastaselt kavatses ta ka abielluda, oli lausa kihlatud. See oli pigem tingitud teatud üksijäämise meeleheitest ning usust, et ei ole võimatu elada koos ka vastassoolisega. Kihluse katkestas ta aga põhjusel, et sai aru, et ei suudaks siiski ennasthävitavas vales elada.</p> <p>* M1 kirjeldab, et nõ kapist välja tulemise protsess oli mitmejärguline ja raske. „Üks asi on see, et sa endale tunnistad. Teine asi on see, et sa aktepteerid seda. Seejärel on sõbrad, perekond, töökoht, see on olnud ikka väga pikk ja vaevaline protsess. Intervjueeritav toob välja, et valdav enamus tema elust on teda saatnud „ära küsi, ära räägi” suhtumine. Ta ütleb, et ei saanud algul arugi, kuid võrd halvasti kapis olek tegelikult mõjus. * M1 kirjeldab, kuidas okupatsiooni ajal tuli tal pidevalt hirmu tähe all elada, pidevalt jälgiti ja üritati kurja teha. Mees jutustab, et reaalsuses käis selline paralleelelu, mis oli teiselt poolt ka omamoodi ilus ja toetav. „Olid sellised sõpraderingid. Isegi nõukogudeajal juba, kohad kus koos käia. Aga need oli muidugi väga mitteametlikud, avalikest kohtadest mina hoidusin, aga sellistes kodustes ringides sai ikka käidud küll ja küll. Mul tekkis seal palju häid sõpru. [...] Kas see nüüd lohutav oli, et on sarnaseid inimesi, seda ma ei oska öeldagi. See lihtsalt oli realistlikum ja tegelikkusele lähemal ja noh see on elementaarne, sest inimene ju on kollektiivne olevus.”</p>
M2	
NARRATIIVNE	<p>* M2 räägib, et kusagil varajases teismeeas sai ta aru, et koolis meeldivad ohkem poisid kui tüdrukud. Oma kristlike veendumuste tõttu üritas ta aga alguses homoseksuaalsusest vabaneda. Sättumusega leppimine leidis aset siis, kui M2 oli 22-23 ning tema esimene suhe omasoolisega sai alguse 24-aastaselt.</p>
MITTE-NARRATIIVNE	<p>* M2 ütleb, et oma sättumuse teadvustamine tekitas talle kohe suurt muret. Häbelikult oli ta sellest rääkinud ühele pereliikmele, kelle reaktsioon oli olnud: „Ah mis sellest!“. M2 vabanes esialgu oma murest, mis aga naasis üsna pea, kui intervjueeritav hakkas osalema konservatiivsete kristlaste ühingute töös. Mees jutustab, et temani jõudis arusaam oma olemuse patususest ning kõik palved suunas ta Jumalale sooviga homoseksuaalsusest vabaneda.</p>

Tabel 1.2. kokkuvõte I kategooriast

Järgnevalt taandan tabelis 1 toodud andmed üldistavatesse kategooriatesse:

Homoseksuaalne sättumus eluaegne:	Homoseksuaalne sättumus hilisemas elus avastatud:
M1 M2 N3	N1 N2
Sättumusega leppimine tekitas probleeme:	Sättumusega leppimine ei tekitanud probleeme:
M1 (ei ole seotud kristliku identiteediga sobitamisega, vaid ühiskondliku kontekstiga) M2 (seotud kristliku identiteediga sobitamisega) N1 (seotud kristliku identiteediga sobitamisega)	N3 N2
Praegusel ajal elavad rahu oma sättumusega:	
	N1 N2 N3 M1 M2

Tabel 2. kategooria II: kristlaseks saamine

N1	II Kristlaseks saamine
NARRATIIVNE	* N1-e perekond ja üleskasvatuse ei olnud kristlikud. * Kristuse kui isiku avastas intervjuueritav iseseisvalt tema kohta lugusid lugedes. Kirikus hakkas N1 käima pärast Jeesuse enda jaoks leidmist ning lasi ennast ristida 27-aastaselt.
MITTE-NARRATIIVNE	* Niikaua kui naine mäletab, on tal olnud omal tasandil eksistentsiaalseid küsimusi, ka juba enne kooliskäimist. Intervjuueritav kirjeldab, et avastas enda jaoks Jeesuse kui suurt armastust ja andestust edasiandva isiku. Kristuse kohta uurides ja lugedes valdas teda suure armastuse tunne. * Sealjuures tunnistab aga naine, et algne armastuse tunne taandus mingil määral peale kirikus käima hakkamist. Tema sõnul jäid liiga valusalt kõrva jutlused põrguga hirmutamise, käskudest ja keeldudest, N1 hakkas lausa kartma. * Algselt kogetud armastuse tunne on aga N1-e sõnul naasnud just geikristlaste kogukonda kuulumise kaudu.

N2	
NARRATIIVNE	<p>* Intervjueeritav kirjeldab, et elas kuni 40. eluaastani oma elu usu ja kirikuga kokku puutumata. * 40-aastaselt tuli talle aga taevalik kutse, mille tulemusena sai temast üleöö kristlane.</p>
MITTE-NARRATIIVNE	<p>* N2-e ei kõnetanud kirik ja usk esimeses elupooles üldsegi. Kuni oma 40. eluaastani oli ta enda sõnul täiesti usukauge inimene. Naine räägib, et Jumala armu suurus, mis tema peale valgus, oli aga niivõrd suur ja vägev. Ta hakkas märkama, et iga asi, mida küsis, seda ta sai „ülirohkesti ja õnnistatult”. Intervjueeritav toob välja, et elu muutus sel ajaetapil kardinaalselt. Ta kirjeldab oma kristlaseks saamist kui raketiga tundmatusse maailma lennutamist. N2-e sõnul sai ta otsese taevaliku kutse ning sellest tulenev tugev impulss oli elumuutev. Ta jättis kogu oma senise elu, pannes maha ka vana ameti. Kutse oli olnud niivõrd tugev, et ta ei saanud sellele selga pöörata. Intervjueeritav kirjeldab, et teda vaadati ka kirikus natuke imelikult – tuleb inimene, kes midagi ei tea kirikust ega usust, aga ind õppida ja Jeesuse jüngriks hakata on suur. Kuigi kutse oli tugev ja hoog suur, siis sellegipoolest oli N2-e sõnul kristliku tee algus väga raske. * N2 kirjeldab, et kristlaseks saamine on teda väga alandlikuks teinud teiste inimeste suhtes, tuues välja, et see on teiste teenimise hind. Intervjueeritav ütleb, et kohe kui nina läheb taaskord kõrgele, siis surutakse see alla. Teda on see tunnetus elus väga palju õpetanud ja aidanud.</p>
N3	
NARRATIIVNE	<p>* N3 ütleb, et sündis väga kommunistlikku perekonda. Ta toob välja, et ei olnud terve oma lapsepõlve kuni hilisteismelise eani välja üldse teadlikki, et kirik eksisteerib. 15-aastaselt sattus N3 aga juhuslikult ühele adventiteenistusele, kus ta sai äkilise pöördumiskogemuse osaliseks.</p>
MITTE-NARRATIIVNE	<p>* N3 iseloomustab oma 15-aastaselt kristlaseks saamist kui „puhtalt Sauluse-Pauluse” lugu. Tegemist oli üleöö pöördumise ja elumuutva kogemusega. Ta kirjeldab, et astus ühel adventijumalateenistusel puhtast huvist, miks inimesed „sellesse suurde valgesse majja” lähevad, sisse kirikusse ning võttis koheselt Jeesuse vastu. „Istusin tagareas, võtsin Jeesuse vastu ja mu silmad avanesid [...]. Üleöö pöördumine.” Intervjueeritav kirjeldab, et pöördumine tuli täiesti ootamatult, sellele ei eelnenud mingit vaimset otsimist või eksistentsiaalseid küsimusi. * N3 toob välja, et traditsioonilise kiriku kõnepruuk kõnetas teda algatuseks, kuid sellest ei piisanud edaspidiseks nõ vaimseks toiduks. Ta läks seejärel baptistide kogudusse, kus oldi tema sõnul palju elavamad ja ekspressiivsemad. Hiljem tuli</p>

	<p>aga otsus, et kodukirikuks jääb luteri kirik. * N3 arutleb, et äkilise pöördumise kogemus ei andnud talle sisuliselt valikut. Ta teadis, et peab kristlikul teel oma elu jätkama. „Kõik inimesed, kellega ma olen rääkinud, kellel on see äkilise pöördumise kogemus, see on samamoodi nagu su seksuaalne identiteet – sul ei ole valikut. Kui sa lähed niimoodi kõmm sisse ja sul on see kogemus, sa ei saa sellest enam eemale hoida, sul ei ole valikut, sa annad end 100% üle, sa pead seda järgima. [...] Sulle on antud õnnistus ja selline üllatuslik arusaam Jumala armust, et sellele selga pöörata on praktiliselt võimatu. Sa pead midagi tegema.” * N3 kirjeldab, et äkilise pöördumise kogemusele järgnes „sisemine meditatiivne faas”, mille vältel ta mõtles ja tunnetas oma valiku tagajärgede teemadel. Naine toob välja, et kristliku kutsumuse tee on tegelikult suur ettevõtmine, mis toob endaga kaasa palju ohvreid. Ning ka tema jaoks oli ja on raskeid momente sellel teel. Mitte kordagi ei ole ta aga oma otsuses kahelnud.</p>
M1	
NARRATIIVNE	<p>* M1-e sõnul oli neil mitte-aktiivne luterlik perekond. Piiblilood kuulis ta ära nõ isa-ema põlve peal, mehe sõnul ei surutud aga tema perekonnas midagi peale. Usk Jumalasse on tal enda mäletamist mööda olnud terve elu.</p>
MITTE-NARRATIIVNE	<p>* M1 jutustab, et tema perekond ei käinud küll aktiivselt pühakojas, aga kõik tähtsamad elusündmused toimusid suguvõsas siiski iseenesestmõistetavalt kirikus. Mehe sõnul õpetati talle lapsepõlves nii piiblilugusid, antiikmütoloogiat kui ka Eesti folkloori ja muinasjutte, mida ta omavahel kunagi ei lahutanud. Intervjueeritav kirjeldab, et õpetuslikult ei surutud tema perekonnas midagi peale. Usk Jumalasse arenes kõige selle taustal loomulikult teel ning on temaga kogu aeg kaasas käinud. Ka M1 on üle elanud kahtlusmomente, kuid see on tema sõnul loomulik usulise kasvamise juures.</p>
M2	
NARRATIIVNE	<p>* M2 räägib, et on üles kasvanud kristlikus peres. Palvetama õpetas teda vanaema. Informant ütleb, et täisea pöördumise kogemust tal otseselt ei ole, usk on temaga pigem lapsepõlvest saati loomulikult viisil kaasas käinud.</p>

MITTE-NARRATIIVNE	<p>* Kui leeriaeg hilisteismelisenä kätte jõudis, siis tuli tal enda sõnul mõelda, kas läheb või mitte. Selle otsuse tegemist saatsid küsimused ja kahtlused Jumala olemasolust. Uus usukindlus tuli justnimelt leeri astumisega ja kristliku tee jätkamisega.</p>
--------------------------	--

Tabel 2.1. kokkuvõtte II kategooriast

Kristlik üleskasvatus lapseõlves:	Pöördumiskogemus hilisemas elus:
M1 M2	N1 (20ndate aastate alguses läbi iseseisvate otsingute) N2 (40-aastaselt äkiline usuline pöördumine) N3 (15-aastaselt äkiline usuline pöördumine)
Kristlik identiteet tugevalt väljakujunenud; usk mängib igapäevaelus olulist rolli:	
	N1 N2 N3 M1 M2

2.1.2. Kategooria III

Järgnevalt eristan intervjuude tulemustest tekstiosad, mis vastavad kategooriale III. Antud vastused olen jaganud kaheks: kirjeldavad ja argumenteerivad tekstiosad. Intervjuude tulemuste kirjeldavates osades jutustatakse homoseksuaalset sätumust ja kristlikku identiteeti puudutavaid seiku enda elust ning ümbritsevast keskkonnast. Reflekteeritakse ja vahendatakse mõtteid, ideid, väärtusi, arvamusi ja kogemusi, mis kõneallose küsimust puudutavad. Argumenteerivates osades kajastuvad aga informantide poolt toodud argumenteerivad põhjendused, kus viidatakse sündmuste õigustatusele/mitte-õigustatusele ning peegeldatakse neid üldisemate teadmiste, teooriate ja mõistete abil. Järgnevalt toon parafraaseeritud kujul intervjuu kaupa välja nendes kajastuvad kirjeldavad ja argumenteerivad tekstiosad. Olen kasutanud ka tsitaate.

Tabel 3. III kategooria: homoseksuaalse sätumuse ja kristliku identiteedi kooseksisteerimine

N1	III Homoseksuaalse sätumuse ja kristliku identiteedi kooseksisteerimine:
KIRJELDAVAD OSAD	<p>* N1 ei osanud algul kuidagi sobitada oma kristlikku identiteeti ja fakti, et temas olid esile kerkinud tunded samasoolise isiku vastu. Ta kirjeldab, et säärased kahtlused ja mõnetine süütunne saatsid teda ka terve esimese juba suhtes oldud aasta. * Naine kirjeldab, et kui esialgu kirikutes käies palvetas ta selleks, et Issand talle andeks annaks, siis hiljem hakkas pigem Jumalat tänama, et talle on selline imeline võimalus antud. * N1 kirjeldab, et tal on – pärast sisemise rahu saabumist omasoolisega suhtesse astumise küsimuses – mitmeid kordi olnud tugevaid kahtlusi kirikusse jäämise osas. Need kahtlused on esile tõusnud siis, kui ta on kuulnud mitmete kirikuinimeste väljaütlemisi homoseksuaalsuse küsimuses. * N1 ütleb, et talle on palju hingelist tuge ja julgustust andnud Euroopa Geikristlaste foorumitest osavõtmine. Naise sõnul käib seal ka palju vaimulikke üle Euroopa.</p>
ARGUMENTEERIVAD OSAD	<p>* N1 põhjendab oma esialgset segadust ja süütunnet teadmisega, et kiriku seisukoht homoseksuaalsuse küsimuses on selge – tegemist on patuga. „Ma teadsin, et nii ei tohi, ma teadsin, et nii on patt, normaalsed inimesed ju nii ei tee. [...] Kuidas ma panen selle kokku oma usuga, kristlusega? Sest mu teadmised olid väga väikesed. Ainuke asi, mida ma teadsin oli see, et räägiti, et see on patt.” Pärast teemasse enamat süvenemist Internetis leitavate materjalide põhjal, tunnistab aga N1, et hakkas aru saama, et tegemist ei ole nii must-valge seisukohaga ka kristlikust vaatepunktist lähtudes. Erinevate vaatevinklite kaasamise tulemusena järeldeb naine: „Võibolla asi ei olegi selles, et kes sa oled, võibolla on ikka kõige olulisem see, kuidas on sinu suhe Jumalaga.” Lisaks argumenteerib naine, et kui isegi tema uus partner – kes on samuti kristlane – ei näinud nende suhte osas kristlikku konflikti, siis ei olnud ka temal mõtet sellele enam vastu olla. * N1 teab rääkida, et ajad on õnneks muutumas ja küllalt esineb ka selliseid kirikuõpetajaid, kes ei tee antud küsimusest numbrit. Veel enam, on palju vaimulikke, kes suhtuvad homoseksuaalsusesse aktsepteerivalt ning ka neid, kes on ise vastava sätumusega. Ka nende teadmiste põhjal julgeb N1 argumenteerida, et tegemist ei saa olla üheselt võetava patu küsimusega. * Kuigi intervjuueeritav on kursis peapiiskop Urmas Viilma ametlike sõnavõttudega, mis kinnitavad, et EELK silmis on homoseksuaalsus patt, siis õigustab N1 Viilma sõnavõttusid mingil määral sellega, et peapiiskopi õlul lasub raske koorem koondada kirikusiseseid erinevaid huvigruppe. Naine argumenteerib, et kiriku ühtsuse seisukohast vaadatuna ei ole peapiiskopil justkui valikut. * Kuulumisega geikristlaste kogukonda, tunneb N1 taaskord ristiusu kuulutusel väljenduvat armastuse sõnumit. Seoses selle kogemusega julgeb ta argumenteerida, et kristluse põhisõnum seisneb siiski armastuses: „[...] tegelikult on ikka arm ja armastus põhilised,</p>

	<p>mitte see patu pool. Arm, mitte hirm.” * N1 toob välja, et kirikusse kuulumine iseenesest ei olegi vajalik, sest tal on tema isiklik usk, tema Jumal ja Kristus. Kirikusse jäämist põhjendab ta aga omamoodi missioonitundega, küsides, et mis siis kirikust saab, kui kõik otsustavad lahkuda? Mistõttu on intervjueeritav otsustanud jääda seni, kuni teda sealt just välja ei heideta. * N1 toob välja, et kiriku ajalugu on homoseksuaalsuse taunimisel olnud muidugi inetu, aga küllalt leiduvat ka lugusid homoseksuaalsete suhete aktsepteerimisest. Ta ütleb, et üldine seisukoht on alati olnud tauniv, aga kui on olnud mõistlikud ülemused, siis on ka minevikus tegelikult kirikusisest aktsepteerivat suhtumist leidunud. * Naise sõnul oli ta varasemalt – enne enda armumist – teada saanud, et ka üks tema lähedastest pereliikmetest on homoseksuaalne, mis oli talle suurt muret tekitanud. Ta arvas, et teda ootab põrgu. Nüüd aga, kui N1 leidis ennast ise samasugusest olukorrast, hakkas ta kõigele teistsuguse pilguga vaatama. Intervjueeritav toob välja, et tema lapsed on ristitud ja leeritatud, aga mitte ükski neist ei ole kristlane. Üheks põhjenduseks toob ta justnimelt kiriku jäigad seisukohad, mis noortele peletavalt mõjuvad. „Ja nendele ära üldse räägigi kirikust. Ütlevad, et olgu, mis on, usume, et on olemas ka toredaid kirikuõpetajaid, aga me ei taha sellega tegemist teha.”</p>
N2	
KIRJELDAVAD OSAD	<p>* Armumine ja suhe omasoolise inimesega tekkis ajal, mil N2-st oli juba saanud kristlane. Informant jutustab, et kuigi alguses ta ehmus, ei tekkinud tal siiski kordagi kahtlust, et tegemist oleks vale asjaga. Ta kirjeldab, et tema jaoks oli uus suhe samuti osa jätkuvast Jumala armust, osa enda leidmise teekonnast. * Oma usu keskset sisu annab intervjueeritav edasi järgmiselt: „See on usk elavasse Jumalasse, Jeesusesse Kristusesse ja Pühasse Vaimusse. Lepitus Jumalaga on toonud mulle uue elu, mis jätkub pärast maise elu lõppu. Selles ma usaldan oma Loojat ja Kutsujat/Päästjat ja Lohutajat. Uskuda, see tähendab usaldada. Ma olen selle armu vastu võtnud, olen õigeks mõistetud patune. See aga ei tähenda, et olen vaba patust. Nüüd elan oma maapealset elu, kuulates rohkem oma südant, olles rohkem kooskõlas iseendaga. Mu elu – kui kauneim kingitus, mis antud mulle taevastest”. N2 rõhutab ka Martin Lutheri nelja ususamba olulisust: ainult Pühakiri, ainult usk, ainult arm, ainult Kristus.</p>

* N2 argumenteerib, et kui varasemalt elatud elu oli pigem ennasthävitav, siis praegune rahulolu, mida toob talle tema kristlik kutsumus ja armastav suhe, viitab kõik sellele, et tegemist ei saa olla patuse valikuga. Naine rõhutab ka, et ilma Jumala tahtmiseta ei juhtu siin elus niikuinii midagi. „Kui ma hakkasin iseennast otsima, siis ma leidsin ennast väga kiiresti üles ja lõppudelõpuks ma leppisin sellega, mis on. [...] Minu jaoks ei olnud see küsimus, et kas kristlane võib olla homoseksuaalne. Ta peab olema see, kes ta on. Mina leidsin lõpuks iseenda üles. Ja mitte kellelgi ei ole õigus minu identiteeti muuta või võtta ära. Sest kellel on siis hea? Sellel inimesel, kes nõuab? Tema läheb oma eluga edasi, aga mina? Mees, kes karjub homoseksuaalsete vastu läheb oma naise kaissu, aga jätab teise inimese välja külma elu vihma kätte. Sedasi ei tohi teha, igaüks vajab oma embust.” * N2 argumenteerib, et suhte õigsuses teise naisega ei kahelnud ta kunagi, kuna need tunded tärkasid temas peale kristlaseks saamist, mistõttu interpreteerib ta uue suhte algust samuti osana Jumala tahtest ning suuremast iseenda leidmise teekonnast. „Ütlesin ka ...le nii (N2-e partner), et kui kirikus meid enam ei vajata, siis sellepärast ei jäta me oma elu elamata, me astume sealt tagasi ja lähme oma eluga edasi. [...] Elu on kingitus. Ja seda on väga vähe. Seepärast tuleb igat inimest hoida ja kaitsta.” * N2 arutleb homoseksuaalsuse kontekstis kasutatud mõiste „patt” üle. Ta argumenteerib, et enne kui selle mõistega sildistatakse homoseksuaalsust, tuleb selgeks teha, mida patt üldse tähendab. Tema sõnul on patt Jumalast lahutatud olemine. Homoseksuaalsus aga ei puudutavat absoluutselt inimese ja Jumala vahelist olukorda. N2 ütleb, et seksuaalne sättumus ei ole patt, vaid see on inimese eripära, mis on seotud tema eraeluga. * N2 toob ka välja, et on absurdne, kui heteroseksuaalne inimene võtab endale õiguse öelda homoseksuaalsele, et viimane on patune. Ta võrdleb seda olukorraga, kus mehed – kes kunagi ei ole sünnitanud ega hakka sünnitama – dikteerivad naistele, et viimased ei tohi aborti teha. Intervjueeritav kirjeldab, et kirikus ja ühiskonnas laiemalt kohtab liiga tihti säärast suhtumist, et kui hammas valutab, siis tõmbame lihtsalt välja ja probleem on lahendatud. N2 arvab, et ennekõike tuleb endale otsa vaadata, iseennast ja oma suhtumist parandada, mitte aga kohe teisele kallale karata. N2 arutleb, et tihtilugu võtavad kõige kõvemini homoseksuaalsuse teemal halvustavalt sõna just need inimesed, kes ise pidevalt oma elu muudavad. Ta toob näiteks mehed, kes on oma pered maha jätnud, abieluinimesed, kellel on armukesed jne. * N2 kirjeldab, et varasemalt suhtus temagi homoseksuaalsusesse halvakspanevalt. Ta toob aga välja, et koos uue partneriga, kes on samuti kristlane, hakati nendel teemadel lugema ning koos jõuti järeldusele, et naiste senised teadmised olid olnud väga piiratud ja kõrgid. Tema senine

suhtumine uute teadmiste valguses, mis käsitlevad homoseksuaalsust ühe osana inimese normaalsest seksuaalsuse väljendumisest, muutus. „Homoseksuaalsus ei ole patt, inimene leiab lõpuks iseenda üles, leiab rahu. Kui inimene saab olla see, kes ta on, siis me näeme, kuidas ta saab lepituse ning kui sa oled lepitatud Jumalaga, siis Jumal lepitab sind iseendaga.” * N2 argumenteerib, et kuigi heteroseksuaalsed konservatiivid kardavad, et nende heteroseksuaalsus on homoseksuaalsuse aktsepteerimise valguses ohus, siis tegelikult on päriselt ohus siiski alati olnud vähemused ise. „Ohus on olnud kogu aeg just need inimesed, kes on teistsugused. Me ei räägi ainult lesbidest, geidest. On ka transsoolised, on *queer*’id, on palju hoopis teistsuguste eripäradega inimesi, kes on palju raskemas olukorras. Ja see on nii traagiline, et me räägime sedapidi. Sellepärast on meil vaja seista nende inimeste eest.” Intervjueeritav arvab, et ta on avastanud oma eripära (tunded omasoolise vastu) ka seetõttu, et tal tekiks võimekus mõista teisi säärases olukorras olevaid inimesi. „Ja ma arvan seda, et ma ei ole lihtsalt niisama avastanud oma eripära. Ma saan nüüd aru miks on seda vaja. Minule endale ei ole vaja seda anda. Aga seda on vaja nende inimeste pärast, keda ma kaitsen. Igal juhul ma kaitsen. Kui meie praegu elaksime oma tavapärasest elu, siis tegelikult me ei mõistaks nende inimeste valusid ja tundeid ja hirme, mis kõige sellega kaasneb.” * N2 toob välja, et EELK peapiiskop Urmas Viilma on mõnevõrra raskes olukorras, õigustades nõnda EELK jätkuvalt taunivat ametlikku seisukohta homoseksuaalsuse küsimuses. Ta argumenteerib, et väikese Eesti veeklaasis tekitaks see liiga suure ja ebavajaliku tormi, kui praegusel ajahetkel, mil ei olda veel tegelikkuses valmis üleüldiseks aktsepteerimiseks, minna kategooriliselt kiriku senist õpetust ümber kirjutama. Samas arutleb aga N2, et tegelikkuses oleksid siiski kogukondlik ja kiriklik tugi vähemustele väga vajalikud. Ta toob välja, et see toidaks hinge, julgustaks ja vähendaks väga paljude praeguseid kannatusi. * N2 arutleb, et kirik ei võida midagi sellega, kui jääb edasi raiuma oma patu juttu. Ta toob välja, et seksuaalvähemustega on seotud sugulus- ja sõprussidemete näol väga paljud inimesed. Ning kui õpetaja kantslist „tahumatult põrutab sõna patt ja homoseksuaalsus välja”, siis see puudutab lisaks geidele endile ka nende vanemaid, sugulasi, sõpru, kes sellise suhtumise tulemusel samuti kirikust kaugenevad. Veel arutleb intervjueeritav, et nende samade „tahumatute vaimulike” tõttu ei saagi väga paljud seksuaalvähemused vabaks oma sisemistest kammitsatest ning otsustavad kannatades elada varjuelu. N2 ütleb, et kristlane peaks tegelikkuses väärtustama elu ja laskma teistel inimestel elada. Samuti toob ta välja, et homofobidel on endalgi ilmselt palju sisemist valu ning tegelikkuses peaks ka neid üritama aidata ravida enda hirmu ja viha, sest N2-e

	<p>argumentatsioonis on säärane hirm tingitud eeskätt teadmatusesest ja õpitud negatiivsusest. * N2 arutleb, et Kristus ja kristlus on kaks eri asja. Tema sõnul on kristlus teatud suundumus, Kristus on aga üdini eriline. Ta ütleb: „Kristuse järgijad on need, kes tegelikult ei topi oma nina teiste asjadesse. Kristlased tihti teevad seda, oma asjad aga sealjuures ripakil. [...] Kirikuõpetaja ei ole toodud selleks, et ta hakkaks mingisuguseks moraalijüngriks, vaid selleks, et ta oleks see, kes oskab anda vaimse kirja oskuse, et ta oskaks juhatada inimest Jumala juurde. Et neid asju ära ei segataks. Vot just see patu küsimus. Küll on hea virutada. Ise oled mingisuguse redeli ülemisel pulgal ja siis on hea virutada kannaga. Aga tegelikult ei ole ilus nii.”</p>
N3	
KIRJELDAVAD OSAD	<p>* N3 ütleb, et temas ei ole kunagi mingit küsimustki tekkinud sellel teemal, et kas ta kristlasena saab olla homoseksuaalne. Ta kirjeldab, et tema naturis ei ole süütunnet tunda.</p>
ARGUMENTEERIVAD OSAD	<p>* N3 argumenteerib, et tema jaoks oli ja on kristlik kutsumine kõige alus, mistõttu oleks ta valmis elama tsölibaadis, kui ta ei oleks endale leidnud sobivat kaaslast, kellega ollakse ka ametlikult abielus. „Kui ma olin teismeline, ma olin täiesti aktsepteerinud varianti, et kui ma ei leia endale elukaaslast, siis <i>that's fine</i>, ma elan üksinda ja tsölibaadis ja järgin Jeesust. [...] ma ei ole geikristlane, ma olen kristlane. Juhuslikult olen ma samasoolisega abielus. See minu jaoks on teisejärguline. Minu jaoks on alati esmajärguline see, et ma sain kutse Jeesuselt ja ma järgin seda kutset. Ja eraelu on eraelu. Minu kristlik identiteet ja minu isiklik identiteet ei ole kannustatud minu seksuaalsest identiteedist.” * N3 toob välja, et tema elus ei ole kordagi mingit konflikti momenti tekkinud seoses tema seksuaalse sättumuse ja kristliku identiteediga. Ta põhjendab, et teoloogiliselt on ta võrdlemisi konservatiivne, rõhutades, et kristlik õpetus on fokuseeritud pereelu pühadusele ja truudusele. Mistõttu kehtivad ühed ja samad reeglid kõigile, olenemata nende seksuaalsest orientatsioonist. „Mina olen ausalt abielus. Seksuaaleetika ja moraal nõuavad truudust. Mina olen selle saavutanud sellega, et ma olen legaalselt abielus. Tee järgi.” * Intervjuueeritav arutleb, et need, kes meie ühiskonnas ennast konservatiivideks kutsuvad, ei adu, et tegemist ei ole konservatiivsusega, vaid puhta õelusega, mis on tingitud kontrolli soovist. Ta argumenteerib, et samad reeglid ei kehti praktikas hetero kirikujuhtidele ja kristlastele. „See, et mitme naise pidamine on täiesti normaalne, keegi isegi ei rulli silmi</p>

selle peale enam ja vaimulikud on olnud mitu korda abielus, lahutatud. Järelikult see ei ole konservatiivne seksuaaleetika, mis selle taga on. See on selektiivne moraal. Aga see läheb juba teise teema alla, see on kontroll, psühholoogiline ja spirituaalne kontroll, mitte eetika. Aga noh kes neile konservatiividele selgeks teeb, et nad ei ole mitte konservatiivid vaid kontrollifriigid.” * N3 toob välja, et tema isiklik teoloogia on evangeelne, mistõttu Pühakiri on keskne. Ta argumenteerib, et kui lähtuda Pühakirjast, siis: „Jeesus ütleb, et pere on tähtis, järelikult sa pead perele andma endast parima. Kogudus on veel tähtsam. See on see kust algkristlik mõte pärineb, et jüngrid on abielus kogudusega, mitte teise inimesega. Seal on põhjus. Kui sa saad endale lubada abikaasat, siis hoiu seda abikaasat ja ole nii nagu Kristuse kirik on. Minu arvates kogu abielu kontseptsioon tuleb tegelikult lahti rääkida Eesti kontekstis. „Abielu pühadus” kasutatakse nii tihti, aga kas inimesed tegelikult seda lahti mõtestavad? Kirik ei ole oma osa sellesse debatti absoluutselt pannud. See kui sa kirjutad abielu põhiseadusesse, on jällegi kontroll, see on administratsioon. Me räägime kristlikust abielust, see tuleb teoloogiliselt lahti mõtestada ja see on väga selge. Ja nad ei julge seda teha, sest teavad, et siis kõik lahutused ja mitme naise pidamised, see kõik tuleb välja ja keegi ei taha sellega tegeleda.” N3 mainib, et väga paljudele kristliku moraaliga seisukohast lubamatutele käitumistele vaadatakse heteroseksuaalsete puhul läbi sõrmede, kuna moraaliga kontrollivad mehed. Ta toob välja, et kui naised oleksid samuti saanud sõna sekka öelda (nii ajalooliselt kui ka tänapäeval), siis me elaksime teistsuguses maailmas. * N3 räägib, et usu alal hoidmiseks ja kasvatamiseks on kristlasel eelkõige tarvis Pühakirja ja Jeesust, mitte kirikut kui institutsiooni. Sealjuures rõhutab ta, et Pühakiri on kontekstuaalne ning seda tuleb uurida ja õppida läbi selleks loodud teaduste. Ta arutleb, et Piiblit ei tohi must-valgelt või selektiivselt lugeda. Siinkohal lisab ta, et Pühakirjast aru saamise protsessi juures on väga oluline ka palve – palve kaudu jõuab inimene Jumalani ja Jumal inimeseni. „[...] kui sa oled tõeline kristlane, siis sa usaldad, et Jumal töötab teises inimeses, nii nagu ta töötab sinus. Jumalal on kõik võimalik, seega ta võib tõsta loorid silmadelt, juhatada inimest ja meil on selle tõeni jõudmiseks terve elu. See ei pea olema nõ *instant*. Iga inimene areneb oma usus terve elu, samuti ka need, kellega me ei ole samal positsioonil. Sa saad ainult inimeste eest palvetada ja loota, et nad seda ka tõemeeli tahavad, et nad selle tõe sealt Pühakirjast ka üles leiavad ja kui see tõde on teistsugune, siis tuleb seda ka aktsepteerida. Sest kui sa oled tõeline kristlane, siis sa ei suru oma usku teistele peale, vaid sa aitad neil nende usku arendada.” * N3 arutleb, et inimesed näevad probleeme selgemalt alles siis, kui need muutuvad isiklikuks. Ta toob välja, et kuna enamikel „nõ homode mahamatjatel” ei

ole see isiklik, on sellel teemal lihtne ka sõna võtta. Intervjueeritav selgitab: „Täpselt nii nagu naiste probleemid ei ole kiriku juhatusele olulised, seetõttu ei ole naised olulised. Ainult siis kui see neid hakkab puudutama ja on isiklik kogemus, spirituaalne või psühholoogiline. Siis nad hakkavad selle peale mõtlema ja otsima siis mingit teoloogilist tagamaad. Me saame ainult oma kogemust jagada, lootes, et mingil hetkel inimesed pööravad sellele tähelepanu.” * Olgugi et praegu on N3 luteri kiriku liige, on tema jaoks religioonilooliselt väga huvitavad kõikide karismaatiliste koguduste lähenemised, kus on väga olulisel kohal elav usuline kogemus. Ta näitlikustab seda praegu evangeelses maailmas toimuva homoseksuaalsust puudutava debatiga, milles on keskmeks pandud Pühakiri ja palve, „pastoraalselt seisukohalt vaadates, mitte dogmaatiliselt”. „Ma arvan, et nende elav usuline kogemus, mis traditsioonilistes kirikutes tänapäeval puudu on, aitab nende teoloogilist debatti. See on minu arvamus. Siis sa ei ratsionaliseeri eetikat, moraali ja usku, vaid lähed usus nendele teemadele lähedale. Minu arust on see väga kasulik vaatenurk. * N3 toob välja, et teiste inimeste eraelud ei ole kristluse kesksed teemad. Ta arutleb, et on palju olulisemaid asju nagu teiste inimeste aitamine. „On kerge valik võtta midagi vastuolulist ette ja hakata selle kallal nahutama, selle asemel et töötada näiteks vaeste ja puuetega inimestega ja kõikide nendega, kellel on suuri asju vaja. Palju lihtsam on väikeste teemadega tegeleda.” Sellegipoolest leiab informant, et kirik peaks monogaamse abielu ja truuduse moraali alal hoidma. Ta rõhutab, et teised variandid on väljaspool kirikut olemas ning neid ei ole mõtet ära keelata. Kui aga otsustatakse olla kristlane või – veel enam – kirikuõpetaja, siis „on need valikud, mida sa pead tegema. Sa ohverdad midagi selleks, et midagi saavutada. Kui sa ei taha monogaamset abielu ja perekonna pühadust, siis palun väga, sa ei pea, aga ära siis peta ennast ja teisi, et see on norm. Kui kirik võtab vastu otsuse, et see on norm kiriku sees, siis ta peab kehtima kõikidele, kui ei, siis lase inimestel olla.” * N3 arutleb ka sagedaselt kasutatud termini „geipropaganda” üle. Ta toob välja, et oma õiguste eest seismist on kohatu kutsuda propagandaks. Naine toob võrdluseks, et kui EELK peapiiskop avaldab arvamust, esindades kiriku seisukohti, siis ei kutsuta seda propagandaks. Aga kui kirikusisesed grupid tahavad enda eest seista, siis nad teevad propagandat. See olevat N3-e sõnul poliitiline mäng. * N3 arutleb, et EKN-i ametlik seisukoht homoseksuaalsuse küsimuses esindab tema arvates otsustajate isiklikke, aga mitte kiriku vaateid. Ta põhjendab seda sellega, et kiriku vaateid antud küsimuses tegelikult ei eksisteeri, kuna debatti ei ole olnud. Intervjueeritav ütleb, et tegemist on poliitilise seisukohaga, mille eesmärk on kontrollida kogukonda ja vältida konflikti. „Kiriku sõnum

peab muutuma sügavamaks ja kirikus peab toimuma debatt ja arutelu sellel teemal, sest vastasel juhul sa hoiad neid kristlikke masse oma kogukondades pühapäeviti kontrolli all sellega, et annad neile natuke putru, aga tahedat toitu ei julge anda, sest jumal hoidku, hakkavad veel ise mõtlema ja kusjuures luteri kiriku alus ongi selles, et inimesed ise mõtleksid. Individuaalne usk, sina ja Jeesus, arene, mõtle. Aga see on see, mis meie kirikus on puudu. Ja selleks on debatti vaja. Selleks, et inimesi aidata ja neid ära kuulata ja neid mõista, on vaja debatti. Kui me seda väldime, siis ei tulegi abi ega mõistmist, inimesed kannatavad.”

M1

KIRJELDAVAD OSAD

* M1 kirjeldab, et kirik oli nõukogude ajal marginaalne nähtus, täiesti siit maailmast ja tavalisest elust väljaspool. Ta nimetab, et just seetõttu teda kirik ka nõnda tõmbas, kuna seal oli võimalus välja elada oma psühholoogilisi pingeid ja emotsioone, mis tal muidu homoseksuaalsena ühiskonnas tekkisid. „Kui kirikusse läksid, siis olid nagu teises maailmas täiesti ja ma arvan, et seal on teatud põhjused, miks mina nii aktiivseks sain, et ma tundsin seda oma teistmoodi olekut. Psühholoogilises mõttes oli niisugune eraldatuse ja erinevuse tunne, mis leidis just usus ja kirikus aktuaalsust. Ma arvan, et just emotsionaalsel tasandil see homoseksuaalsus tegelikult leidis kirikus väljaelamise võimaluse, selles mõttes, et ma sain tegeleda nende tunnetega, mis mul homoseksuaalsena ühiskonnas olid ja see oli aktsepteeritav.” Intervjueeritav ütleb, et kiriku sõnumis oli aktsepteerimise ja andestuse kuulutus, mis oli talle väga meeltemööda ja vastuvõetav. „Algusest peale mulle tundus, et igasugused tõrjumised ei ole tegelikult kristliku kuulutusega kooskõlas.” * M1 räägib, et identifitseerib end kristlasena, aga kirikus enam eriti ei käi. Ta toob välja, et saab hetkel üksi ka hakkama. * M1 saab öelda, et religioon on alati tema elus mänginud toetavat ja abistavat rolli. Ta küll mainib, et on elanud üle väga palju raskeid aegu, kuid „ma ei ole kunagi religiooni, kiriku kui terviku ja Jumala kaela ajanud süüd oma eluraskuste pärast. Need on ikkagi juhmuse ja mõistmatuse ja Jumalakartmatuse tõttu. Inimesed, kes ei armasta Jumalat ja ligimest piisavalt.” * Mees kirjeldab oma jumalapilti järgmiselt: „Armastav isa, kes on ilmunud Jeesuses. Kui rääkida üldiselt teoloogiast ja jumalapildist, siis mis teeb ristiusu eriliseks on just see inkarnatsioon, et kõik mis on siin elus, on võimalik jumalikustada. See on dualismile vastupidine – ei ole jumalik ja maine ja saatanlik või mistahes, vaid kõik, mis elab ja liigub on püha. Ja Jumal saab ise meie sarnaseks ja läbi tema meie tema sarnaseks ja võtab vastu meid.” Jumalanäolisus seisneb tema sõnul inimese vabaduses ja loovuses. „Kui ei oleks vabadust, siis ei oleks armastust ja minu jaoks on nagu oluline see, et ei ole niivõrd tähtsad need üldised printsiibid ja oleksid, vaid see, mis on

	<p>armastuse käsk. Ja selles elada. See on minu usu kogemus, et see tasub ära. See on hea ja õnnis ja päris ja tõeline elu.”</p>
ARGUMENTEERIVAD OSAD	<p>* M1 räägib, et tal on diagnoositud traumajärgne stressihäire, mis on kestva multitraumaatilise olukorra tagajärg. Säärase psühholoogilise seisundi on tema sõnul tinginud mitmed asjaolud, mitte ainult oma orientatsiooni häbenemine ja varjamine. Siinkohal mängis oma rolli sõjajärgne olukord peres ning kogu repressiivne nõukogude aeg üldiselt, mil marginaliseeritud olid nii homoseksuaalsus kui ka kirik. * M1 arutleb, et kui olla järjekindel sellises Piibli seletamises, nagu tema on õppinud, siis ei ole võimalik olla homovaenulik. Ta toob välja, et siinkohal on tema arvates fundamentalistid ja need, kes end konservatiivideks nimetavad, väga ebajärjekindlad. „Nad lihtsalt ühe koha peal tõlgendavad Piiblit nii ja teise koha peal naa. Nad teevad seda oma suva, kultuurilise ja ühiskondliku konteksti järgi, aga mitte tegelikult teoloogilistest põhjustest lähtuvalt.” * M1 räägib, et „teoloogia on olnud see, mis on võimaldanud mul aktsepteerida ennast sellisena nagu ma olen ja võidelda oma veendumuste, eluõiguse eest ja toetada teisi. Teoloogiliselt ei ole selles suhtes minu jaoks küsimustki, et kas kristlane võib olla ka homoseksuaalne. [...] Millega mul on tegemist on see, kui palju praktiliselt praegu õnnestub seda teostada – oma usu ja veendumustekohast elu.” * M1 toob välja, et kannatust on homoseksuaalsete kristlaste seas liiga palju. Ta argumenteerib, et tihtilugu ütlevad geid ka lihtsalt lahti oma kristlikust identiteedist. „Niivõrd kui kirikud Eestis tõrjuvad geisid, nii ka geid tõrjuvad kirikut, see on üle maailma mõlemapoolne. Seda rahu ei ole praegu veel. Geikristlaste Kogu on seal vahepeal, nõ lepitusametis ning seda on päris raske teha.” Intervjueeritav toob välja, et GK inkarneerib aktsepteerimist, mis on oluline selles kogukonnas.</p>
M2	
KIRJELDAVAD OSAD	<p>* M2 räägib, et kui hakkas ülikooli ajal osa võtma konservatiivsemate kristlaste ühenduste tööst, sai ta selgeks, et on olemas traditsiooniline perekond ning romantilised suhted on loodud olema vaid mehe ja naise vahel. Sellest lähtuvalt püüdis mees ennast sobitada kirjeldatud mudelisse ning luua suhteid tüdrukutega. Oma fantaasiatel ei lasknud ta tol perioodil kordagi ellu minna ning oma tunded surus mees alla. „Ma mäletan, et kõik mu palved olid kogu aeg sellised, et ma vabaneksin homoseksuaalsusest.” * Ühel rahvusvahelisel evangeelsete üliõpilaste konverentsil kuulis M2 aga ühe noormehe tunnistust sellest, kuidas too oli vabanenud homoseksuaalsusest. Sellest hetkest tegi intervjueeritav endale selgeks, et teemaga peab tegelema, põgeneda ei ole enam kusagile. M2 arutleb, et tol ajal tähendas see loomulikult samuti homoseksuaalsusest vabanemise teekonna ettevõtmist. * Intervjueeritav kirjeldab, et leidis endale kristliku nõustaja, kes</p>

	<p>andis talle veebi vahendusel juhtnööre. Tagantjärele peab M2 aga neid nõuandeid väga kahtlasteks ja ebakompetentseteks. Informant jutustab, et nõ terveks ta selle protsessi käigus ei saanud, pigem süvendas see temas arusaama, et „terveneda” nii lihtsalt võimalik ei olegi.</p> <p>* M2 räägib, et järgmisel etapil hakkas ta otsima vaimulikku tuge, kontakteerudes Eesti kirikuõpetajatega. Kohtumine ühe homoseksuaalse vaimulikuga jättis temasse aga šokeeriva tunde, kuna sääraseks liberaalseks suhtumiseks ei olnud ta enda sõnul veel valmis. * Otsustav hetk oli M2-e jaoks aga siis, kui ta nägi kirikus ühte meestearsti oma last ristimas. Ta otsustas minna tolle kirikus käiva arsti vastuvõtule, lootes temalt saada adekvaatset informatsiooni. Antud kohtumisel andis arst mõista, et tema mehe orientatsioonis ja usulises identiteedist konflikti ei näe ja M2 peaks hakkama lõpuks oma elu elamisega pihta. Kuuldud nõuanne oli intervjuueritava jaoks veenev ning sellele tuginedes otsustas mees hakata elama oma olemusele vastavat elu. * M2 kirjeldab, et perioodil, mil ta üritas homoseksuaalsusest vabaneda, saatsid teda muidugi mõista mure tunded. Otsest süütunnet ta aga oma sõnul ei kogunud, kuna tol perioodil väljendus tema orientatsioon ainult mõtete ja fantaasiate tasandil, tegudele ta ei läinud. Esimene suhe omasoolisega tekkis tal alles siis, kui oli enda olemusega leppinud ja lõpetanud enda „ravimise” protsessi. Intervjuueritav toob aga välja, et kui oli vabanenud kinnisideest homoseksuaalsuse patusest, siis avastas ta enda juures igasuguseid muid pahesid, millega tuli tegelema hakata. Kokkuvõttes oli aga seegi väga vabastav protsess tema jaoks.</p>
<p>ARGUMENTEERIVAD OSAD</p>	<p>* M2 arutleb, et üllataval kombel aitas teda endaga leppimise teekonnal ka Internetist tellitud kirjandus, milles räägiti homoseksuaalsusest vabanemisest. Ta nimetab Joe Dallas’e raamatut “Desires in Conflict”. „Seal on juttu motivatsioonist – miks inimene üldse tahab homoseksuaalsusest loobuda. Ja noh kuigi siis nad tervendavad...tervendasid – praeguseks on see liikumine ju laiali läinud ning juht on vabandanud oma töö eest. Aga selles raamatus oli ka kirjas, et põrguhirm otseselt ei ole motivatsioon, mille pärast inimene peaks oma homoseksuaalsusest vabanema, ka tema ei usu, et Jumal ainult homoseksuaalsuse pärast inimesi põrgusse saadaks. See oli konservatiivse liikumise raamat, mis annab inimesele abi ja tuge. [...] mõte oli see, et me tahame olla Jumalale meelepärased, noh loomulikult me tahame olla Jumalale meelepärased. Aga siis ma mõtlesin, et kui ka kõige konservatiivsem seltskond päris põrgusse mind selle eest ei mõista, siis tegelikult on vist lootust. See oli üks julgustavaid asju.” * Intervjuueritav arutleb, et teatud teemad, mis puudutavad kristlikku moraali lähisuhete küsimuses, on tema jaoks endiselt veel lahtised. „Võib olla uuestiabiellumine pole nii suur küsimus minu jaoks... Tähendab kui inimesed on koos, nad</p>

lähevad lahku rahumeelselt, leiavad jälle kellegi teise. Aga näiteks küsimus jällegi, kas kristlane ja gei ja/või kristlane ja heteroseksuaal võivad elada vabalt niimoodi ilma püsisuhteid moodustamata – et kas see on hoorus või mitte? See küsimus on mul jätkuvalt õhus. Et ma pigem kaldun sellele poolele, et see on inimese ja Jumala enda vaheline asi, et siin kirik ei peaks sekkuma. Kas keegi peaks suunama inimesi püsisuhetele, noh siin on ka erinevaid kogemusi, et näiteks Ameerika Evangeelne Luterlik kirik on võtnud vastu omasooliste abielu, aga samas samasuguste standarditega nagu tavaabielu – see on eluaegne töötus, kuni surm meid lahutab, kui te nii olete valmis töötama, siis me teid laulatame. Abielu on abielu. Aga ütleme, et nüüd ongi küsimus, et kas kirik võiks ka abielu kui sellist elukestvatu kooselu, kas ta peaks seda väärtustama ja sellest kõnelema ja selles mõttes olema moraalseks kompassiks või las inimesed teevad ise, mis nad tahavad. Siin tegelikult endiselt küsimärk üleval ka minu jaoks, et kui kaugele ma oma liberaalsuses ja vabaduses lähen. Ma pigem ütlen, et teatud eeskujude kindlasti kirik peaks näitama, seda rolli ma ära ei võtaks kirikult.” Siinkohal toob M2 veel välja, et kirikus võiks otsuste tegemine käia koos teaduse ja meditsiini saavutustega. Ta argumenteerib, et kui tänapäeva teadus suudab kinnitada, et homoseksuaalsel inimesel ei ole võimalik oma orientatsiooni valida, siis kirik peaks olema suuteline tegema siit omad järeldused. * „Kuidas saab olla niimoodi, et seksuaalsus ja religioon on järsku omavahel konkureerivad kategooriad, et üks hakkab teist välistama? See ei ole normaalne. Samamoodi tõesti nagu inimesel on heteroseksuaalina omad valikud ja probleemid suhetes – lõppemised ja algused – tal ei teki küsimustki, et kas ta nüüd võib olla ka usklik. Võib olla mõne jaoks tekib ka, lahutuste puhul, et kas ma nüüd olen ikka väärt kirikusse minema? Luterlikus kontekstis ei teki väga suurt küsimust, sest on võimalik uuesti ka laulatada ja ei ole suurt probleemi. Aga järsku homoseksuaalsus nagu keeraks pea peale kõik kogu inimese olemuse, väidetavalt. Noh, tegelikult ei ole ju niimoodi. Ta on ju samasugune inimene edasi.” * M2 jutustab, et varasemalt luges ta Piiblit sõnasõnaliselt, kuna nii oli teda konservatiivsetes kristlikes ringkondades õpetatud tegema. Praegu aga vaatab piiblitekste avaramalt, pidades silmas ka tekstide kirjutamisega seotud sotsiaalset konteksti. „Näiteks väga levinud asi, mida me toome võrdluseks, on orjapidamine, mida ka Piibel hukka ei mõista, pigem kinnitab, ometi me ju neid kirjakohti tõlgendame teistmoodi nüüd. Või see, et mehel on häbiks kanda pikki juukseid – me ei võta sõnasõnaliselt, ja et naisel peab olema pea kaetud kirikus. Jänes pidi olema vist liigitatud mäletsejaks. Neid asju on palju. Võtame näiteks Vana Testamendi peremudeli. No see on ju väga rikkalik seal, et võetakse naine juurde ja seda me ka ju sõnasõnaliselt ei võta enam, ümberlõikamist me ka ei

tee.” * Intervjueeritav arutleb, et avaramast piiblitõlgendusest olenemata, on ristiusu kese Pühakirjas. „Siin ongi nüüd, et mida pidada keskseks sõnumiks ja mis on kõik kõrvalised teemad sealjuures. Keskne sõnum on kindlasti ristiusu seisukohalt Kristuse, Jumala Poja tulek maailma, tema saamine inimeseks ja tema lunastus, tema vabastus, see et ta vabastas meid kõikidest ahelatest, pattudest, ka surmast läbi oma ülestõusmise. See on ristiusu keskne sõnum ja kõik, mis seal ümberringi, on head soovitusel, mida tuleb läbi katsuda, neid tuleb vaadata oma ajastu kontekstis. [...] Ja muidugi mida meie gei-, lesbi, bi- ja transkristlastena teeme, on see, et me loeme Piiblit selle nurga alt, mis meid kinnitaks ja julgustaks. Kui me loeme ükskõik milliseid Jeesuse tegusid, siis seal ei teki kuskil mingisuguseid vastuolusid, Jeesus ei ütle kuskil midagi homoseksuaalsuse kohta hukkamõistvat. Tõsi, ega ka mitte toetavat.” * „Inglise keeles öeldakse *queering the bible*. Inglise keeles *queer* on ka vist rikkuma või lõrtsima..et me kasutame seda positiivses tähenduses – *queer theology*. Ja see on kinnitav, see on mõnes mõttes nagu vastureaktsioon sellele, et kui sind materdatakse Piibliga, siis me võtame ka Piibli ise kätte – kui on 2-5% elanikkonnast homoseksuaalsed, siis nad peavad olema ka Piiblis, ei ole võimalik, et Piiblis neid ei ole ja mitte ainult neis hukkamõistvates lugudes, vaid kuskil mujal peavad nad ka olema. Ja siis me oleme teadlikult otsinud, et kus on need homo- või biseksuaalsed tegelased Piiblis. Taaveti ja Joonatani lugu on klassika, aga seal me pigem vist saame rääkida biseksuaalsest Taavetist. Aga siiski, kui Taavet ütleb, et naiste armastusest suuremaks peab ta oma armastust Joonatani vastu, siis see on ikkagi vägev ütlemine. Kuigi see vist on ikka pigem homofiilia, selle kohta ei saa öelda homoseksuaalsus täpselt. No kes teab täpselt. Igatahes see tendents on, et me loeme Piiblit täiesti teadlikult endale sobivas valguses ja me üldse ei häbene seda. Sest Piibel on ristirahvale hingekosutuseks ja toeks ja samamoodi on ka see homoseksuaalsetele inimestele toeks.” * M2 argumenteerib, et nüüd, kus ta on leppinud oma orientatsiooniga, ei ole temas kordagi tekkinud tunnet, et ta peaks ka usust kaugenema. „Olen leppinud oma seksuaalse orientatsiooniga. Ma mitte kuidagi moodi ei näe, et ma peaks usust kaugenema või distantseeruma või.. ei sellist hetke ei ole olnud. Noh oma usu kahtlused on ikka inimestel, kõiksuguste erinevate dogmade suhtes näiteks. Aga need ei ole minul seotud seksuaalsusega.” * M2 räägib, et tema kristlik identiteet on ajas kindlasti väga palju muutunud. Kui varasemalt – seoses kuulumisega konservatiivsete kristlaste ringkondadesse, milles mõisteti homoseksuaalsust patuna – oli usuga seotud palju käske ja keeldusid, regulatsioone ja konservatiivsust, siis nüüd on mehe sõnul tema usu kese mujal. „Kogu uskumise kese on nihkunud hingehoiule ja sellisele

<p>ligimese teenimisele rohkem. Ja Kristust ma näen ikka suure vabastajana. Mitte kui mingi moraali eeskujuna. Ja loomulikult Lunastajana ka, Lunastajana ikka väga selgelt vabastaja vaatenurgast.”</p>
--

Tabel 3.1. esimene kokkuvõte kategooriast III

Järgnevalt olen taandanud III kategooria kirjeldavad ja argumenteerivad osad eraldi üldistavatesse ja kokkuvõtvatesse kategooriatesse, mis kajastuvad tabelites 3.1. ja 3.2.

Tundis konflikti sätumuse ja usu vahel:		
	N1	M2
PÕHJENDUS	<p>* Arvas, et nii ei ole normaalne. * Teadis, et kiriku õpetuse kohaselt on tegemist patuga ning homoseksuaale ootab pörgu * Puudusid laiemad seksuaalvähemusi puudutavad teadmised.</p>	<p>* Osales noorena konservatiivsete kristlaste ühingute töös, kus õpetati: * tõlgendama Piiblit sõnasõnaliselt, ning * traditsioonilise peremudeli ja naise-mehe vahelise romantilise armastuse, kooselu ainuõigsust. * Teadis, et kiriku õpetuse kohaselt on tegemist patuga ning * ainuke kristlik alternatiiv on homoseksuaalsusest vabanemine.</p>
RAHU TEGEMISELE AITAS KAASA	<p>* Uus omasooline partner samuti kristlane, kes ei näinud nende suhtes konflikti. * Koos hakati seksuaalvähemuste ja kristluse teemadel rohkem lugema ja uurima. * Selle tulemusel avardusid teadmised ja sai selgeks, et tegemist ei ole nii must-valge teemaga. * Tekkisid uued tutvused LGBT ja geikristlaste kogukonnas, osaleti rahvusvahelistel geikristlaste üritustel; tekkisid mõttekaaslased ja toetav kogukond. * Rahu tegemise faas kestis umbes poolteist aastat.</p>	<p>* Homoseksuaalsusest vabaneda üritamise protsessi käigus sai selgeks, et „tervenemine” ei ole nii lihtne. * Luges homoseksuaalsusest vabanemise kirjandust, milles sai selgeks, et isegi kõige konservatiivsema vaate kohaselt, ei mõisteta homoseksuaale pörgusse. * Konsulteeris erinevate (ka liberaalsete vaadetega) vaimulikega. * Sai nõu kirikus käivalt meestearstilt, et konflikti ei ole. * Rahu tegemise faas kestis varajasest teismelise east kuni umbes 24nda eluaastani.</p>

USU SISU MUUTUMINE	<p>* Kui varem oli palju käskusid ja keeldusid, siis nüüd on usu kese armul, mitte hirmul. * Ristiusu kese armastuse kuulutusel ja Kristuse isikul. * Oluline on isiklik suhe Jumalaga.</p>	<p>* Piibel endiselt väga oluline, kuid varasem sõnasõnaline piiblitõlgendus on asendunud avarama, kontekstuaalse tõlgendusega, sealjuures * otsib teadlikult ka omasooliste armastust jaatavaid kirjakohti. * Praegu on rõhk hingehoiul ja ligimese teenimisel. * Ristiusu keskmes Kristuse kui vabastaja ja lunastaja tulek maailma.</p>
---------------------------	---	--

Tabel 3.2. teine kokkuvõtte kategooriast III

Ei tundnud konflikti sätumuse ja usu vahel:			
	N2	N3	M1
PÕHJENDUS	<p>* Oma sätumuse avastamine on oma eripära avastamine; eripära ei ole patt, eripära on osa enda leidmisest ning enda leidmine tähendab rahu iseenda ja Jumalaga * Uus armastav suhe on N2-e sõnul osa tema eneseleidmisest. * Patu mõiste ei ole seotud inimese sätumusega. Patt on Jumalast lahutatud olemine. * Inimese eraelu on inimese enda asi.</p>	<p>* Inimese seksuaalsusel ei ole ristiusu keskse sõnumiga mingit pistmist. * Kiriku õpetuses on olulisel kohal monogaamse abielu mõiste, milles on kesksel kohal truudus ja pereelu pühalikkus – olenemata osapoolte soost ja seksuaalsest sätumusest.</p>	<p>(M1 varjas küll esimeses elupooles oma sätumust, kuid sisemist konflikti oma orientatsiooni ja usu vahel ei tekkinud temas kordagi.) * Homoseksuaalsuse taunimine ei ole teoloogiliselt õigustatud ja põhjendatud ning * igasugused tõrjumised on kiriku kuulutusega vastuolus. * Isiklik usk on alati mänginud pigem toetavat rolli ning * kirikus käimine andis võimaluse välja elada pingeid, mis temas homoseksuaalsena ühiskonnas tekkisid.</p>

USU KESKNE SISU	<p>* Usk elavasse Jumalasse, Kristusesse ja Püha Vaimu.</p> <p>* Martin Lutheri neli sammast, millel seisab ristiusk (ainult Pühakiri, ainult usk, ainult arm, ainult Kristus).</p>	<p>* Pühakiri ja isiklik suhe Jeesusega. * Elav usuline kogemus ja palve. * Abivajajate aitamine. * Pühakiri keskne, kuid vaja osata tõlgendada kontekstuaalselt.</p>	<p>* Jumal kui armastav isa, kes on ilmunud Jeesuses. * Kõike meie ümber on võimalik jumalikustada – ei ole dualismi. * Aktsepteerimise, andestuse ja armastuse kuulutus.</p>
------------------------	---	---	---

3. Intervjuude tulemuste tõlgendamine

Järgnevalt asun intervjuude temaatilise analüüsi viimase etapini, milles tõlgendan ülalloodud üldistavate kategooriate abil informantide jutustatud narratiive, viies tulemused kokku uurimiseesmärgi ja uurimisküsimustega.

Magistritöö uurimiseesmärk oli narratiivse uuringu abil kajastada ja kirjeldada homoseksuaalse sättumuse ja kristliku identiteedi koeksisteerimise näiteid vastavaid suundumusi kandvate inimeste isiklike lugude põhjal. Uurimiseesmärgi teostamist toetasid järgmised uurimisküsimused:

1. Milline on olnud intervjuueeritava isiklik lugu oma seksuaalse orientatsiooni avastamisel, selle endale ja teistele tunnistamisel?
2. Milline on olnud intervjuueeritava isiklik lugu kristlaseks saamisel? Näiteks, kas kasvati üles kristlikus perekonnas või kas toimus pöördumiskogemus? Mida tähendab intervjuueeritava jaoks kristlaseks olemine?
3. Sünteesi ala. Kuidas, mis kujul eksisteerivad intervjuueeritava igapäevaelus koos homoseksuaalne sättumus ja kristlik identiteet? Kas vastav sättumus ja identiteet elavad omavahel rahu, konfliktis, nõu paraleeluvormis või on järgitud kiriku soovitusel elada tsölibaadis?

Intervjuueeritavatest kolmel (N1, N2 ja N3) puudus kristlik kasvatus kodus – nendest said kristlased hilisemas elus. N1 kirjeldab end kui eksistentsiaalset otsijat. Tema jõudis usuni läbi vaimsete otsingute teekonna, mis viisid lõpuks välja Jeesuse kui isiku ja temas oleva armastuse enda jaoks avastamiseni. On huvitav, et N1-e sõnul taandus teda esialgu vallanud armastuse tunne kirikus käima hakkamisega. Jutlustel jäid liiga valusalt kõrva käsud, keelud ja hirmutamine põrguga. Säärane kirjeldus asetab omasse konteksti ka N1-e vallanud esialgsed mõtted ja hirmud, kui temas tekkisid hilisemas eluetapis tunded omasoolise inimese vastu. Kuigi tema kristlik identiteet oli oma algse kujunemisimpulsi saanud isikliku suhte tekkimisest Jeesusega, oli sellele järgnenud seotus traditsioonilise kiriku õpetusega kujundanud temas arusaama homoseksuaalse suhte patusest. Et intervjuueeritav oli varasemas eluetapis end heteroseksuaalsena mõistnud, tabas armumine omasoolisesse teda täiesti ootamatult, tekitades koheselt ka sisemise konflikti usulise identiteedi ja esilekerkinud homoseksuaalse kalduvuse vahel. N1-e kogemuses kajastub siinkirjutaja hinnangul loomulik reaktsioon äkilistele muutustele, mis panevad küsimärgi alla senised usulise identiteediga seotud olevad veendumused. Intervjuueeritav reageeris teda isiklikult puudutavale muutusele konflikti tunnetamise tõttu alguses eitavalt, lootes, et tunded mööduvad. Naise narratiivi

oluliseks murdepunktiks oli aga teada saamine, et teise inimese tunded tema vastu on samad. Koos hakati homoseksuaalsuse teemadel rohkem uurima, mis viis lõpuks N1-e usulise identiteedi ümber kujunemiseni, milles ta ei mõista samasooliste suhteid enam patuna. Siinkohal on ka huvitav N1-e väljendatu, et algselt kogetud armastuse tunne, mis valdas teda kristlaseks saamise algusetapil, kuid mis taandus kirikus käima hakkamisega, on naasnud just geikristlaste kogukonda kuulumisega. Nimetatud seik illustreerib naise kirjeldatut oma muutunud rõhuasetusest kristlikus identiteedis – praegusel ajal, kui ta on leppinud enda olemusega, on tema usu kese eeskätt armul, mitte hirmul ning armastuse kuulutusel ja Jeesuse isikul.

Ka N2-1 puudus kodune kristlik kasvatus ning naise sõnul elas ta kuni 40nda eluaastani täiesti usukauget elu. Intervjueeritava elu võttis aga sootuks teise suuna, kui leidis aset äkiline usuline pöördumine. Naise enda sõnul oli tegemist taevaliku kutsega, millele ei olnud võimalik eitavalt vastata. On huvitav, et N2-e narratiivis ei väljendunud usulisele pöördumisele eelnenud vaimseid otsinguid, mis oleksid võinud selle tingida – tegemist oli äkilise ja ootamatu pöördega ka intervjueeritava enda jaoks. Kristlaseks saamisele järgnes kannapööre ka senises elukorralduses ning hoogne „kiriku ja vaimse keele õppimine”. Ka tunded omasoolise vastu kerkisid temas esile ootamatult alles 50ndates eluaastates. Senini oli naine end heteroseksuaalsena mõistnud. Kuigi tegemist oli N2-e jaoks ehmatava olukorraga, ei tundnud ta aga enda sõnul kordagi konflikti oma toleks hetkeks tugevalt väljakujunenud kristliku identiteediga. N2-e narratiivi mõlemas elemendis – kristlaseks saamises ja homoseksuaalse kalduvuse avastamises – väljendub kiire ja kindel kohanemisevõime uudsete olukordadega, mis küll hetkeks keeravad elu pea peale, andes aga seejärel võimaluse jätkata uuel ja põneval kursil. Intervjueeritav mõtestab juhtunut lahti iseenda leidmise tähenduses, tuues kristlaseks saamise ning uude armastavasse suhtesse astumise omasoolisega kokku ühe jätkuva jumaliku õnnistust väljendava narratiivi alla. Siinkohal mängib olulist rolli ka naise arusaam patu mõistest. Patt on tema sõnul lahutatus Jumalast, mitte aga inimese eripära tema homoseksuaalse sättumuse näol, kuna seksuaalsel orientatsioonil ei ole tema sõnul midagi pistmist inimese ja Jumala vahelise suhtega. Kokkuvõtvalt, N2-e narratiiv väljendab rahu tema seksuaalse sättumuse ja usulise identiteedi vahel, milles mängivad rolli naise kindlad arusaamad kristliku õpetuse kesketest teemadest ning isiklikust suhtest Jumalaga.

N3-st sai kristlane äkilise usulise pöördumise tagajärjel 15-aastaselt, millele ei eelnenud ei kristlikku kasvatust ega ka isiklikku vaimset otsingut. Intervjueeritava sõnul oli tegemist kutsega, millele oli võimatu selga pöörata. Sarnaselt N2-e jutustatule, rullub ka N3-e narratiivis lahti äkiline ja hoogne kristliku kutsumuse tee. N3-e puhul saab öelda, et tema juba varakult teadvustatud homoseksuaalne sättumus integreerus ilma igasuguse sisemise konfliktita ka naise usulisse identiteeti, mis intervjueeritava kirjelduse kohaselt on konservatiivse iseloomuga. Nimelt peab ta

kiriku õpetuses oluliseks monogaamset, truudusel ja pereelu pühalikkusel põhinevat abielu, mille osapoolteks võivad aga olla ka samasoolised paarid. N3 elab välismaal, olles abielus omasoolise partneriga – tema konservatiivsed seksuaaleetilised veendumused kajastuvad tema elustiilis. Homoseksuaalse sättumuse ja kristliku identiteedi vahel ei näe N3 ka teoloogilist, Piiblist lähtuvat konflikti, kuna teab, et Pühakirja tuleb tõlgendada kontekstuaalselt. Ka N3-e usulises identiteedis mängib keskset rolli Pühakiri, Jeesuse isik ja ligimese teenimine. N3-e narratiiv ei sisalda endas konflikti elementi, demonstreerides säärase elu võimalikkust, milles usk ja seksuaalne sättumus on algusest peale üksteisesse integreerunud ning lepitus ei pea endast kujutama omaette emotsionaalset härmi põhjustavat otsinguprotsessi.

M1-e ja M2-e lugudes mängib olulist rolli kasvatus, mis lõi varajasest lapsepõlvest alates usulise konteksti, mille raames tõlgendada ja tähendusi anda kõigele, mis hilisemas elus aset leidis. M1-e puhul, kes teadvustas oma homoseksuaalset sättumust endale keskkooli ajal, andis tema vara väljakujunenud usuline identiteet homoseksuaalsusega tegelemisel alati pigem tuge. Siinkohal tuleb silmas pidada, et M1 kasvas üles sügaval nõukogude ajal, mil marginaliseeritud olid nii homoseksuaalsus kui ka religioon. Seetõttu on mõisteta, et M1-e jaoks ei mänginud rolli fakt, et nõ traditsioonilise kristliku õpetuse kohaselt mõisteti homoseksuaalsust patuna. Tema jaoks kehastasid kirik ja usk ohutut vaimset konteksti, mille raames välja elada repressiivse ühiskonna poolt tekitatud pingeid. Säärasest kontekstis üles kasvamine andis M1-le võimaluse oma usulise identiteedi tugevdamiseks ning sellest omakorda jõu ammutamiseks muude eluraskustega toimetulekuks. Oma sättumust häbenes ja varjas mees pigem ühiskondlikkust survest, mitte sisemiselt kogetud usulisest konfliktist. M1 väljendas, et usulise kasvatus saadi ta koduseinte vahelt, kuid nende peres ei surutud midagi peale ning laste valikutesse suhtuti toetavalt. Leian, et säärane kontekst aitas kaasa positiivse – armastava ja aktsepteeriva – jumalapildi kujunemisele, mis omakorda panustas sellise usulise identiteedi loomisele, mis ei keskendu käskudele, keeldudele ja hirmule olla Jumala ees patune. Kirjeldatud kristlik identiteet on olnud toetavaks kontekstiks, mille raames on mees jõudnud ka teoloogiliselt põhjendatud arusaamadeni, mille kohaselt ei ole võimalik näha kristliku kuulutuse ja homoseksuaalse sättumuse vahelist olemuslikku konflikti. Narratiivile joont alla tõmmates saab M1 puhul rääkida küpsest isiklikust usust, mis mehe jutustatud loo lõpp-tulemusele – iseenda olemusega leppimisele ja „kapist välja” tulemisele – igati kaasa aitas.

M2 mõistis juba varateismelisena, et talle meeldivad pigem poisid. Hilisteismelise eas ja ülikooli ajal sattus ta aga konservatiivsete kristlaste ringkondadesse, kus kujunes arusaam homoseksuaalsuse patusest. Siinkohal järeldan, et M2-e juba varakult väljakujunenud kristlik identiteet andis talle usukindluse ja motivatsiooni tegeleda sihikindlalt eesmärgiga, mida tollaegne kristlik keskkond temalt moraalses plaanis nõudis – homoseksuaalsusest vabanemisega. Sättumuse

ja usulise identiteedi omavaheline konfliktiperiood kujutas endast protsessi, mille raames konsulteeris intervjueeritav aktiivselt mitmete erinevaid maailmavaateid omavate ametite esindajatega (kristlik nõustaja, vaimulikud, kristlasest meestearst). Tegemist oli aastaid kestva teekonnaga, mille raames üritas informant esialgu ennast muuta – et kohaneda tol ajaetapil kogetud religioosete nõuete ja normidega –, kuid mille tulemusena muutus lõpuks pigem tema religioossuse väljendus ja kristliku identiteedi kese. Pärast mõistmist, et homoseksuaalsusest vabanemine ei ole lihtne teekond ning kristlasest meestearsti nõuannet hakata lõpuks oma elu elama, leppis intervjueeritav oma olemusega, kohandades sellele vastavalt pigem oma usku. Praegu saab M2 öelda, et tema isikliku usu kese asub Jeesuse kui lunastaja ja vabastaja isikul ning ligimese teenimisel, mitte aga käskudel-keeldudel ja põrguhirmul. Samuti oskab ta nüüd vaadata Piiblile avarama pilguga, teades öelda, et Pühakiri on küll keskne, kuid seda tuleb osata tõlgendada kontekstuaalselt.

Intervjueeritavate jutustatud lood väljendavad eripalgelisi isiklikke kogemusi narratiivist, mille alguspunktid on isikute sättumuse avastamise/teadvustamise ja kristlaseks saamise sündmustes. Ning lõpp-punktid nende kahe sündmuse omavahelises konfliktivabas kooseksistentsis. Algus- ja lõpp-punkti vahele jäävad sündmused, katsumused ja kogemused olid aga iga narratiivi puhul erinevad. Vaadates kokkuvõtvalt otsa sarnasustele, siis kõige tähenduslikumaks ühiseks elemendiks saab pidada fakti, et kõikide intervjueeritavate kristlik identiteet ja homoseksuaalne sättumus on praegusel ajahetkel omavahel täielikult integreerunud. Sealjuures saab kõigi puhul rääkida ka tugevast isiklikust usust, mis mängib nende igapäevaelus olulist rolli. Kõik uuringus osalenud isikud omavad oma veendumusi toetavaid teoloogilisi arusaamu homoseksuaalsuse ja kristluse vahekorras. Need teoloogilised arusaamad ühtivad modernsete piibliteaduste lähenemisega, milles vaadeldakse Pühakirja kontekstuaalselt ja tekstikriitiliselt. Kõikide informantide kirjeldustest tuleb välja, et nende usu kese asub eeskätt armastuse kuulutuses, Jeesuse Kristuse isikus ning rõhutatakse ka ligimese teenimise olulisust. Ükski intervjueeritav ei arva, et ristiusu kesksete teemade nimistusse kuulub inimese seksuaalne sättumus, mistõttu on nende arvates ebaproportsionaalselt tugev (tauniv) rõhk homoseksuaalsuse küsimusele kristlikus kontekstis põhjendamatu.

ARUTELU

Magistritöö viimases peatükis vaatlen võrdlevalt teoreetilise ja empiirilise osa kokkuvõtteid, arutledes tulemuste üle ja tehes järeldusi.

Seksuaalsuse jaatamine eksklusiivselt mehe ja naise vahelise abielu liidu kaudu on iseloomulik nõ peavoolu kristlikule õpetusele, mis oma idealiseeritud lihtsuses kõnetab nii suurt osa heteronormatiivsust pooldavaid kristlasi, kui ka ilmalikke inimesi. Tegemist on arusaamaga, mida valdavalt seostatakse kristliku moraaliga antud küsimuses, ning mida edastab Eesti kontekstis ka EKN ja EELK. Nimetatud arusaama valiidsust argumenteeritakse omakorda Piibli autoriteedile tuginedes, sealjuures rõhutades, et Piibli erinevad kirjakohtad kinnitavad üheselt, et homoseksuaalsus on patt ning neid kirjakohti ei saa ümber tõlgendada homoseksuaalsust heakskiitvas tähenduses. Piibliteaduste arengu valguses saab aga öelda, et Pühakirja sõnasõnaline tõlgendamine ja üksikute homoseksuaalsete aktidega tegelevate kirjakohtade kontekstist väljavõtmine ning nende abil homoseksuaalse sättumuse, armastuse, kooseluvormi ja praktika taunimine, on eksegeetiliselt ebakorrekne. Piibliteadlased leiavad, et Pühakirja ei saa pidada kõikide inimkogemust puudutavate küsimustega ammendavalt tegelevaks eeskirjade kogumikuks, kuivõrd nendes tekstides kajastub eeskätt toleaeagne ajaloolis-sotsiokultuuriline reaalsus. Piibel asetseb sellegipoolest kristliku usu keskmes, kuivõrd piiblitekstides peitub kristlaste (ja kristlike teoloogide) jaoks siiski Jumala Sõna. Liisa Tuovinen iseloomustab tänapäevast liberaalset luterlikku arusaama järgmiselt: «Piibel seob meid vaid selles osas, kus räägitakse Jumala ja inimese suhtest ning lunastusest, mida tuleb võtta kui kingitust. Piibel annab lugejale järgmised põhiseisukohad: maailmakõiksus ja sellesse tekkinud elu on Jumala looming.» (Lahe 2010).

Et moodne piibliteadus demonstreerib Piibli kirjakohtadele toetuvate „ümlerlökkamatute” väidete problemaatilisust, saab kahtluse alla panna ka mehe ja naise omavahelise abielu liidu ja sellesisese seksuaalsuse lubatavuse eksklusiivsuse. Säärase ideaalmudeli täies mahus praktiseerimise nõudmine toob lauale muuhulgas teisigi valusaid teemasid, millele ausalt otsa vaatamine tekitab sellesse narratiivi koheselt lõhesid. Näiteks abielulahutused, abieluvälised või -eelsed seksuaalsuhted, vabakooselud, sundabielud jne. Siinkohal toon välja veel mõned mõtted intervjuueeritavatelt. Näiteks räägivad informandid N2 ja N3, et homoseksuaalsuse teemadel võtavad tihtilugu taunivalt sõna eelkõige need, kel puudub isiklik kogemus või kel endal elu ripakil. Nii N3 kui ka M2 arutlevad aga, et samad nõ konservatiivse seksuaaleetika reeglid ei kehti heterodest kirikujuhtidele, kelle puhul vaadatakse läbi sõrmede abielulahutuste, mitme naise pidamise jne korral. Järelikult ei ole homoseksuaalsuse taunimise puhul tegemist konservatiivse

seksuaaleetikaga, vaid – N3-e sõnadega – „puhta õelusega, mille eesmärk on rakendada vaimset ja psühholoogilist kontrolli”. Seega võib küsida, kas kõik mehe-naise vahelise abielu eksklusiivsuse argumentatsioonist inspiratsiooni ammutavad homoseksuaalsust taunivad inimesed elavad ise selle ideaalmudeli rangetes nõuetes? Säärase küsimuse esitamine ei tähenda muidugi seda, et monogaamne abieluline pühenduvus, puhtus ja truudus oleksid võimatud eesmärgid. On paljusid heteroseksuaalseid, aga ka samasoolisi paare, kes just säärase ideaalmudeli järgi elavadki. Ainuke vahe on selles, et viimaste puhul ei ole tegemist mehe ja naise, vaid naise ja naise või mehe ja mehega, ning et nende kooselu ei ole võimaldatud enamikes riikides laulatada. Siinkohal toon välja informandi N3 narratiivis olulist rolli mängiva paarisuhte ideaali, mille keskne idee seisneb teoloogiliselt põhjendatud arusaamal kristlikust monogaamses abielust. Sealjuures on rõhuasetus justnimelt monogaamsusel ja truudusel, mitte aga osapoolte sugudel ja seksuaalsel sättumusel. Et seksuaalne sättumus ei kujuta endast ristiusu keskset teemat, kinnitavad ka kõik teised intervjueeritavad. Millegipärast on homoseksuaalsust taunival seisukohal olev kristlik retoorika antud teemalise debati keskmesse asetanud just inimese seksuaalse sättumuse, rõhutades mehe ja naise, eksklusiivselt kahe heteroseksuaalse inimese vahelise abieluliidu ainuõigsust. Säärane rõhuasetus jätab varju kõik muud ristiusu kesksed teemad nagu (intervjueeritavate poolt välja toodud) armastuse kuulutus, Jeesuse isik ja ligimese teenimine.

Peatükis 2 toodud näited laiemast teoloogilisest diskursusest demonstreerivad lisaks Piibli autoriteedi sõnasõnalisele küsitavusele veel mitmeid teisigi olulisi aspekte, mida antud teemalises debatis esile tõsta. Üks olulisi versteposte on seksuaalsuse jaatamine ning selle kaasamine teoloogilistesse aruteludesse. On märgilise tähendusega, et tänapäeva teaduse seisukohad, mis ei patoloogiseeri homoseksuaalsust, on jõudnud liberaalsesse protestantlikusse teoloogiasse ning sedakaudu ka paljude riikide luteri kirikutesse. Need koolkonnad ja kirikud on võtnud omaks seisukoha, et inimese seksuaalne sättumus on osa tema identiteedist ja seeläbi ka jumalanäolisusest. Säärast veendumust on aidanud kinnistada seni nii kiriklikult kui ka ilmalikult marginaliseeritud vähemusgruppide avanevad hääled, mis jutustavad üha julgemalt oma lugusid, demonstreerides elava kogemuse kaasamise vajadust. Siinkohal nõustun täielikult rõhuasetusega elavale kogemusele. On lihtne luua universaalseid eeskirju teoreetilisel tasandil. Üheks kõige markantsemaks näiteks saab pidada Rooma-katoliku kiriku pea – tsölibaadis elava mehe – teoretiseerimist keha abielulisest tähendusest. Markantseks saab pidada ka kogu kristliku mõtteloo sajandite pikkust ajalugu, mida on tegelikkuses kirjutanud patriarhaalsete ühiskondade heteronormatiivne eliit. Et tänapäeva avatud ühiskondade tekkele on aidanud kaasa modernsete teaduste areng, naiste emantsipatsioon ja kõigi (ka rassiliste, seksuaal- jpt) vähemuste inimõiguste deklareerimine, on igati loomulik ja õige, et ka teoloogias – ning seeläbi kirikute õpetuses – need

arengud kajastuksid. Vaidlused kestavad ilmselt veel kaua, aga see ei muuda reaalelulist fakti, et heteronormatiivse mehe-naise abielu liidu ideaalmudeli elatud kogemuse kõrval eksisteerib ka sellesse mudelisse mitte sobituvate kogemuste kirev spekter.

Alapeatükis 2.2.4 on lühidalt kirjeldatud ka homoseksuaalsete kristlaste seas levinud tendentsi eemalduda kirikust ja institutsionaliseeritud religioonist. Samas osas kirjeldasin ka erinevaid uuringuid, mis näitavad, et homoseksuaalse sättumuse ja kristliku identiteedi omavaheline sobitamine on raske teekond paljudele vastavat sättumust ja identiteeti kandvatele inimestele, jättes oma pitseri vaimsele tervisele. Ka intervjueeritavad väljendasid, et homoseksuaalsete kristlaste hulgas on veel endiselt liiga palju kannatusi (N2, N3, M1, M2) ning kirik oma patu jutuga ainult süvendab neid (N2), tingides olukorra, kus geid hoiavad reeglina kirikust pigem eemale (M1). Siinkohal on huvitav aga N1-e väljendatu, milles ta tõdeb, et kirikut tõepoolest ei olegi vahest enam vaja – tal on tema isiklik suhe Jumala ja Jeesusega –, kuid kui kõik lahkuksid, mis siis kirikust alles jääks? Säärane mõte peegeldab teatud missioonitunnetust, mida oma jätkuva kirikusse kuulumisega annavad edasi – siinkirjutaja hinnangul – tegelikkuses kõik intervjueeritavad. Seda hoolimata faktist, et EKN-i ja EELK ametlikud seisukohad asetavad nende elavad kogemused patu staatusesse.

Kõige viimasena tulen magistritöö sissejuhatuses sõnastatud teoreetilise eelduse juurde. Nimelt eeldasin, et vastava sättumusega kristlase isiklikus loos kajastub palju konflikti, pettumuse, kibestumuse, usus kahtlemise jne momente. Kuigi antud töö metodoloogiline lähenemine ja formaat ei apelleerinud intervjueeritavate kõige sügavamate ja intiimsemate tunnete ning kogemuste nõ välja-kaevamisele, saan oma lähenemise põhjal siiski kokkuvõtvalt väita, et eeldus ei pidanud täies mahus paika. Katsumused olid omal moel kõikidel, kuid kokkuvõtvalt annavad siinkajastatud lood edasi narratiive küpsest individuaalsest usust, millest ükski informant kordagi elus asetleidvate sündmuste keerises lahti ei öelnud, ega kahelnud.

Bibliograafia

ARRO, Imbi. Jumal armastab sind, aga... – *Kirik ja Teoloogia*, 09.02.2018. <https://kjt.ee/2018/02/Jumal-armastab-sind-aga/>. (11.11.2020).

Balti luterlike piiskoppide kohtumise pöördumine. – *Eesti kirik*, 05.11.2009. <http://www.eestikirik.ee/balti-luterlike-piiskoppide-kohtumise-poordumine/>. (21.10.2020).

BAUER, Martin; JOVCHELOVITCH, Sandra. *Narrative interviewing*. London: LSE Research Online, 2000. <http://eprints.lse.ac.uk/2633>. (30.09.2020).

BRUNER, Jerome. *The Culture of Education*. United States, Harvard University Press, 1996.

BUTTERFIELD, Rosaria. Why "Celibate Gay Christianity" is Not Reformed and Biblical Christianity: Understanding the Vocabulary and Theology Behind the New "Gay Christian" Movement. 31 July 2018, https://www.youtube.com/watch?v=xVjj_dDAxLA. (20.10.2020).

COLES, Gregory. Can Followers of Christ Have Sexual Identities? – *Evangelical Review of Theology*. 43, No 3. United Kingdom, Paternoster Periodicals for the World Evangelical Fellowship, 2019, p 205-216.

COLPITTS, David; YARHOUSE, Mark A. God Concept, God Image, and Religious Orientation in Same-Gender Attracted Christians. – *Journal of Psychology & Theology*. 47, No 4. United States, SAGE Publications, 2019, p 296-312.

DREYER, Yolanda. Extra muros and intra muros: the desire of seekers, indecision, and the ethics of inarticulacy'. – *International Journal of Practical Theology*. 17, No 2. Germany, Walter de Gruyter & Co, 2013, p 190-208.

EELK kirikukogu otsus Eesti Vabariigi põhiseaduse muutmise toetuseks. – *Meie kirik*, 25.04.2018. <https://www.meiekirik.net/index.php/artiklid/653-eelk-kirikukogu-otsus-eesti-vabariigi-pohiseaduse-muutmise-toetuseks>. (21.10.2020).

EELK kirikukogu otsus Eesti Vabariigi põhiseaduse muutmise toetuseks. – *Meie kirik*, 23.09.2020. <https://meiekirik.net/index.php/art/1494-eelk-kirikukogu-otsus-eesti-vabariigi-pohiseaduse-muutmise-toetuseks-2>. (21.10.2020).

Eesti Kirikute Nõukogu. Seisukohavõtt homoseksuaalsuse küsimuses. Läkitused ja seisukohad. 16.10.2008. <http://www.ekn.ee/lakitus.php?id=1>. (12.09.2020).

GANZEVOORT, Ruard R. The Social Construction of Revelation. – *International Journal of Practical Theology*. 10, No 1. Germany, Walter de Gruyter & Co, 2006, p 1-14.

Geikristlaste Kogu veebileht. *Missioon*. Avaleht. Kes me oleme? <http://gei.kristlased.ee/node/11>. (21.10.2020).

GILLHAM, Bill. *The Research Interview*. United Kingdom, Continuum International Publishing Group, 2004.

GUNN, Hamish A; PANTALONE, David W; PUCKETT, Jae A; WOLFF, Joshua R; WOODWARD, Eva N. An Investigation of Religion and Spirituality of Sexual Minorities in the United States: Exploring Perceptions, Intrinsic Religiosity, and Outness to Religious Communities. – *The International Journal for the Psychology of Religion*. 28, No 3. United Kingdom, Taylor & Francis, 2018, p 145-161.

HEERMANN, Matthew; RUTTER, Philip A; WIGGINS, Marsha. Creating a space for spiritual practice: pastoral possibilities with sexual minorities. – *Pastoral Psychology*. 55, No 6. United States, Springer Science and Business Media, 2007, p 711-721.

Heino Nurk tagandati vaimulikuametist. – *Eesti kirik*, 12.10.2010. <http://www.eestikirik.ee/heino-nurk-tagandati-vaimuliku-ametist/>. (21.10.2020).

HIOB, Arne. Piiblitõlgendusest, homoseksualismist ja Jumala armastusest. – *Eesti Rahvusringhääling*, 24.09.2014. <https://www.err.ee/520824/arne-hiob-piiblitolgendusest-homoseksualismist-ja-jumala-armastusest>. (21.10.2020).

HSIEH, Hsiu-Fang; SHANNON, Sarah E. Three Approaches to Qualitative Content Analysis. – *Qualitative Health Research*. 15, No 9. United States, Sage Publications, 2005, p 1277-1288.

HYDÉN, Margareta. Narrating Sensitive Topics. – *Doing Narrative Research*. Edited by Molly Andrews, Corinne Squire & Maria Tamboukou. United States, SAGE Publications, Ltd, 2013.

ISHERWOOD, Lisa. Lesbians. – *The Oxford Handbook of Theology, Sexuality and Gender*. Edited by Adrian Thatcher. United Kingdom, Oxford University Press, 2014, p 624-639.

JENNINGS, Theodore W. Jr. Same-Sex Relations in the Biblical World. – *The Oxford Handbook of Theology, Sexuality and Gender*. Edited by Adrian Thatcher. United Kingdom, Oxford University Press, 2014, p 206-221.

KAMPUS, Orenti. Amo, ergo sum. Avalik kiri peapiiskop Urmas Viilmale. – *Kirik ja Teoloogia*, 30.10.2020. https://kjt.ee/2020/10/amo-ergo-sum-avalik-kiri-peapiiskop-urmas-viilmale/?utm_campaign=shareaholic&utm_medium=Facebook&utm_source=socialnetwork&fbclid=IwAR0ipcqEQMkrbBBtyQYNT0Tox9Cg_8zOLoI6ZWBg034jZ8cYvoi84cWlmFM. (02.11.2020).

Kaksteist teesi patust, armust, abielust ja perekonnast. – *Meie kirik*, 01.11.2017. <https://www.meiekirik.net/index.php/artiklid/543-kaksteist-teesi-patust-armust-abielust-ja-perekonnast>. (21.10.2020).

KIISLER, Vilja. Vilja küsib. Urmas Viilma: homoseksuaal Eestis preestriks ei saa, kiriku õpetus ei näe seda ette. – *Eesti Päevaleht*, 12.10.2020. <https://epl.delfi.ee/eesti/vilja-kusib-urmas-viilma-homoseksuaal-eestis-preestriks-ei-saa-kiriku-opetus-ei-nae-seda-ette?id=91325415>. (02.11.2020).

KIMBALL, Dan. They Like Jesus but Not the Church: Insights from Emerging Generations. United States, Zondervan, 2007.

KIRBY, Michelle. LGBT Students in CPE: Learning, Educating, Serving. – *Reflective Practice. Formation and Supervision in Ministry*. 39. United States, Reflective Practice, 2019, p 31-40.

Kirikuõpetaja Laats avaldas ETV eetris toetust kooseluseadusele. – *Eesti Rahvusringhääling*, 05.10.2017. <https://www.err.ee/634420/video-kirikuopetaja-laats-avaldas-etv-eetris-toetust-kooseluseadusele>. (11.11.2020).

LAHE, Jaan. Kristlus ja homoseksuaalsus. – *Postimees*, 17. 10.2010. <https://arvamus.postimees.ee/327289/jaan-lahe-kristlus-ja-homoseksuaalsus>. (17.09.2020).

LAHE, Jaan; NÕMMIK, Urmas. Homoseksuaalsus Piiblis. – *Usuteaduslik Ajakiri*. 1, 62. Tartu, Akadeemiline Teoloogia Selts, 2011, lk 3-21. [https://usuteadus.ee/wp-content/uploads/2011%20\(62\)/Nommik-Lahe.pdf](https://usuteadus.ee/wp-content/uploads/2011%20(62)/Nommik-Lahe.pdf) (22.10.2020).

LAHERAND, Meri-Liis. *Kvalitatiivne uurimisviis*. Tallinn, OÜ Sulesepp, 2010.

LASOGGA, Mareile. Orienteerumistähised eetiliste otsuste kujundamiseks, lähtudes näitena erimeelsustest, kuidas hinnata kristlikust vaatepunktist homoseksuaalsust. – *Kirik ja Teoloogia*, 19.09.2014. <https://kjt.ee/2014/09/orienteerumistahised-eetilis-teoloogiliste-otsuse-kujundamiseks-lahtudes-naitena-erimeelsustest-kristlikust-vaatepunktist-homoseksuaalsust/>. (21.10.2020).

LOUGHLIN, Gerard. Gay Affections. – *The Oxford Handbook of Theology, Sexuality and Gender*. Edited by Adrian Thatcher. United Kingdom, Oxford University Press, 2014, p 608-623.

NÕMMIK, Urmas. Abielureferendum on oht kirikutele. – *Eesti Rahvusringhääling*, 27.10.2020. <https://www.err.ee/1151751/urmas-nommik-abielureferendum-on-oht-kirikutele>. (02.11.2020).

PÕDER, Johann-Christian. Häda armastuse pärast. – *Eesti Rahvusringhääling*, 25.10.2020. <https://www.err.ee/1150670/johann-christian-poder-hada-armastuse-parast>. (02.11.2020).

ROBINSON, Margaret. What is Bisexuality? – *The Oxford Handbook of Theology, Sexuality and Gender*. Edited by Adrian Thatcher. United Kingdom, Oxford University Press, 2014, p 640-656.

SAVIK, Iiris. Biseksuaalne identiteet ja selle seosed religiooniga kristliku usu näitel. Bakalaureusetöö, juhendaja *ph.D.* Roland Karo, Tartu Ülikool, Usuteaduskond, 2019.

SCHUCK, Kelly D; LIDDLE, Becky J. Religious conflicts experiences by lesbian, gay, and bisexual individuals. – *Journal of Gay and Lesbian Psychotherapy*. 5, No 2. United Kingdom, Taylor & Francis, 2001, p 63–82.

SHORE-GOSS, Robert E. Proleptic sexual love: God's promiscuity reflected in Christian polyamory. – *Theology & Sexuality*. 11, No 1. United Kingdom, Routledge, 2004, p 52-63.

STONE, Ken. Marriage and Sexual Relations in the World of the Hebrew Bible. – *The Oxford Handbook of Theology, Sexuality and Gender*. Edited by Adrian Thatcher. United Kingdom, Oxford University Press, 2014, p 173-188.

STUART, Elizabeth. The Theological Study of Sexuality. – *The Oxford Handbook of Theology, Sexuality and Gender*. Edited by Adrian Thatcher. United Kingdom, Oxford University Press, 2014, p 18-31.

Suhtumisest homoseksuaalsesse käitumisse kirikutes ja kirikuosadusest. EELK XXVIII kirikukogu 1. istungjärgul Tallinnas 25. novembril 2009 vastu võetud avaldus. – *Eesti kirik*, 16.11.2010.

<http://www.eestikirik.ee/suhtumisest-homoseksuaalsesse-kaitumisse-kirikutes-ja-kirikuosadusest/>. (21.10.2020).

„Suud puhtaks” jätk: vaimulike sõnul tuleb neil jagada vaid piibli õpetust. – *Eesti Rahvusringhääling*, 06.10.2017. <https://www.err.ee/634698/suud-puhtaks-jatk-vaimulike-sonul-tuleb-neil-jagada-void-piibli-opetust>. (11.11.2020).

THATCHER, Ardian. Introduction. – *The Oxford Handbook of Theology, Sexuality and Gender*. Edited by Adrian Thatcher. United Kingdom, Oxford University Press, 2014, p 3-17.

Urmas Viilma taunis Annika Laatsi sõnavõttu ETV eetris. – *Eesti Rahvusringhääling*, 05.10.2017. <https://www.err.ee/634408/urmas-viilma-taunis-annika-laatsi-sonavottu-etv-eetris>. (11.11.2020).

VESPONE, Brianna M. Integrating Identities: Facilitating a Support Group for LGBTQ Students on a Christian College Campus. – *Christian Higher Education*. 15, No 4. United Kingdom, Taylor & Francis, 2016, p 215-229.

VIILMA, Urmas. Ligimesearmastuses ei saa olla valiv. – *Eesti Rahvusringhääling*, 18.10.2020. <https://www.err.ee/1148487/urmas-viilma-ligimesearmastuses-ei-saa-olla-valiv>. (02.11.2020).

VÄLIAHO, Juha. Samasooliste abielust. – *Meie kirik*, 18.05.2018. <https://www.meiekirik.net/index.php/artiklid/668-samasooliste-abielust>. (21.10.2020).

WEBER, Mari. Juhtumianalüüs, (nimi kustutatud) – geikristlane. Religioonipsühholoogia ainekursus, juhendaja Tõnu Lehtsaar. Tartu Ülikool, Usuteaduskond, 2019.

YUAN, Christopher. Is Anyone Born Gay? 8 September 2018. <https://www.desiringgod.org/articles/is-anyone-born-gay>. (20.10.2020).

Summary

A Narrative Research on Homosexual orientation and Christian identity based on five interviews

Purpose, research questions and method

The purpose of this Master's thesis is to describe and portray the coexistence of homosexual orientation and Christian identity on the example of the individual stories of five people.

The research comprises of two bigger parts: I Theoretical and II Empirical part. Theoretical part deals with the intersection of homosexuality and Christianity giving an overview of Estonian ecclesiastical context in the first chapter (official statements from the Estonian Council of Churches (EKN), Estonian Evangelical Lutheran Church (EELK) council and opinions of different clergymen – both in opposition as well as in support) and in the second chapter an overview of a wider approach in Christian theological discourse on the subject in matter. In the first part, I used conventional qualitative content analysis.

The Empirical part depicts personal stories of five homosexual Christians. I used narrative research method conducting semi-structured interviews with each informant. The structure of the interviews followed a general guideline of three folded theme blocks, which were also the research questions of this Master's thesis:

1. What has been the personal story of discovering and acknowledging one's sexual orientation?
2. What has been the personal story of becoming a Christian? For example, did it involve a Christian upbringing or did the interviewee have a personal conversion experience? What does it mean for the informant to be a Christian?
3. Area of synthesis. How would the interviewee describe the coexistence of one's homosexual orientation and Christian identity? Do they live in peace, in conflict, in separation from each-other or has the person followed church's guidelines to live in celibacy?

The results of the interviews were analysed using a thematic analysis method of the narratives. All of the identities of the interviewees were left anonymous.

Results

The first part of the work summarises the general attitude of the Estonian ecclesiastical context as follows: sexual intercourse is permitted only between a man and a woman within a legally

established marriage bond. Since same-sex couples are not allowed to marry (according to biblical authority), any expression of homosexual practice, love or partnership is considered sinful. Over the past ten years, more clergymen are publicly opposing that opinion, but in 2020, the official statement of the Estonian Council of Churches as well as the Estonian Evangelical Lutheran Church has remained unchanged. At the same time, wider Christian theological discourse in general has witnessed an expansion of themes encompassing the voices of sexual minorities. The emergence of sexual-, gay-, lesbian-, bisexual and queer-theology being only a few examples of the fields Christian theological discourse has started to explore with an emphasis on the importance of listening the live experiences of the so far marginalised minorities. Theological discourse has also put its emphasis on the results of modern biblical studies that state the importance of contextual understanding of the Script which leads to conclusions that there is no cohesive biblical understanding of marriage as well as same-sex relations. The purpose of the theoretical part of this Master's thesis was to create a background context on which to survey and acknowledge the stories of those directly involved.

As a result of a thematic analysis of each informant's story in the empirical part, a conclusive individual narrative emerged for each interviewee. The narration of the stories circulated around the three elements formulated in the research questions: 1. discovery of one's sexual orientation; 2. becoming a Christian and 3. the coexistence of one's homosexual orientation and Christian identity. While all the stories were different, they also shared many important similarities, one of which – a present day harmonious, theologically reasoned and conflict free coexistence of the two identities – is a central one. The results of the interviews also bring out many additional issues relevant to nowadays theological and ecclesiastical context emphasising the need for a profound theologically grounded debate where biblical „truths” are critically reviewed, developments in modern sciences (e.g. medicine and psychology) taken into account and the actual voices of sexual minorities being heard.

Lihtlitsents lõputöö reprodutseerimiseks ja üldsusele kättesaadavaks tegemiseks

Mina, Mari Weber,

1. annan Tartu Ülikoolile tasuta loa (lihtlitsentsi) minu loodud teose „Narratiivne uurimus homoseksuaalsest sättumusest ja kristlikust identiteedist viie intervjuu põhjal”, mille juhendaja on dr. Roland Karo,

reprodutseerimiseks eesmärgiga seda säilitada, sealhulgas lisada digitaalarhiivi DSpace kuni autoriõiguse kehtivuse lõppemiseni.

2. Annan Tartu Ülikoolile loa teha punktis 1 nimetatud teos üldsusele kättesaadavaks Tartu Ülikooli veebikeskkonna, sealhulgas digitaalarhiivi DSpace kaudu Creative Commons litsentsiga CC BY NC ND 3.0, mis lubab autorile viidates teost reprodutseerida, levitada ja üldsusele suunata ning keelab luua tuletatud teost ja kasutada teost ärieesmärgil, kuni autoriõiguse kehtivuse lõppemiseni.
3. Olen teadlik, et punktides 1 ja 2 nimetatud õigused jäävad alles ka autorile.
4. Kinnitan, et lihtlitsentsi andmisega ei riku ma teiste isikute intellektuaalomandi ega isikuandmete kaitse õigusaktidest tulenevaid õigusi.

Mari Weber
16.11.2020